

247253

3 buc

Évk. 9. d. 1/3. #11. d. u. 5. tra

AZ ÜT

FOLYÓÍRAT A LELKIPÁSZTORI MUNKA SZÁMÁRA

TARTALOM:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. ÉVFOLYAM.
1. SZÁM.

Csendes óra. *Mit csinálisz itt, Illés?* (R. L.) — Igehirdetés. — Kultusz. *A bibliamagyarázatról.* (Bevezetés, Módszertani megjegyzések, Typusok, példák.) (R. L.) — Vallásos nevelés. *Hogyan tanítsunk vallást?* (Alapvetés: A vallástánítás célja, eljárási alapelve, a vallás taníthatósága, a vallástánító.) (M. S.) *Tanítások. 1. Sodoma és Gomora.* (M.S.) — Gyülekezeti munka, pásztorokodás, belmisszió. I. *A lelkipásztor munkája a háborúban.* II. *A gyülekezeti munka előfeltételei.* (I. L.) — *Megbeszélések.* — *Kalászok. Robertson „eltökélései.”* — Irodalom — Lapszemle. *ro-ro-ro*

1915.
OKTÓBER.

M. 146-1917/8.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS DR. RAVASZ LÁSZLÓ DR. MAKKAI SÁNDOR

MEGJELENIK
JULIUS ÉS AUGUSZTUS HÓ KIVÉ-
TELÉVEL MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

ro-ro-ro

ELŐFIZETÉSI ÁR:
EGÉSZ ÉVRE 6 KOR., FÉLÉVRE 3
KOR., EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR.

SZERKESZTŐSÉG KOLOZSVÁR. BOCSKAI-TÉR 1.

☪ Mai számunkhoz postautalványt mellékelünk, kérjük az előfizetési díjak beküldését. Az első évfolyam díja októbertől-októberig számít. ☪

Az Út programjából:

Lapunk nem üz egyházpolitikát sem külső, sem belső vonatkozásban. Bármily fontosnak tartjuk is, hogy a protestantizmus egyfelül a jelenkor társadalmi, politikai és kulturális törekvésszel, határozottan leszámoljon és hozzájuk való viszonyát programszerűen állapítsa meg: másfelől pedig belső életét az alkotmány és jogrend kereteiben minél teljesebben kiépítse: mégis az a meggyőződésünk, hogy a mi nagy létharcunkban a döntő csatát az építő lelkipásztori munka vívja meg. Életkérdés tehát, hogy ezzel az építő munkával is foglalkozzék egy egészen ennek a célnak szolgáló szaklap, mikor egyházpolitikai és adminisztrációs ügyeinket szép számú lapjaink oly bő mértékben megtárgyalhatják. Az Út ezt a célt szolgálja.

Lapunk nem szolgál tisztán tudományos célt, bár határozottan tudományos alapon áll. Nem foglalkozik sem olyan elméleti, sem olyan történeti kérdéssel, amelyik nem áll közvetlenül a gyakorlat szolgálatában. Az elmélet a gyakorlati élet fejlesztésére használja fel, a gyakorlati életet pedig határozottan kialakított és egyetemes theologiai alapokon nyugvó, tudományos felfogás szempontjából itéli meg. Épen ezért lapunk nem lesz kritikai szemle, hanem gyakorlati útmutató. Hosszú és másutt igazolt tudományos vizsgálódás eredményeit mutatja meg gyakorlati példákon és közvetlenül a való életet akarja tanácsaival eredménye érdekében formálni. Első sorban az érdeklí mit hogyan kell csinálni s nem az, hogy jó-e vagy rossz ahogyan azt mások csinálják.

Lapunk a következő tagozást nyerte:

Csendes óra rovatban egy rövid meditációt közlünk, amely a lelkipásztor egyéni hitéletére vonatkozik s azt kívánja építeni mintegy közös dőhat tartásával.

A kultusz és igehirdetés rovatában (rovatvezető Dr. Ravasz László) a modern s evangéliumi erőtdl duzzadó igehirdetés típusainak kialakításával foglalkozunk. E végből közlünk liturgiai terveket, klasszikus istentiszteleti alkotórészeket, kész agendákat. Azután beszédvázlatokat, feldolgozási típusokat falusi, városi, szociállista, gyermek stb. gyülekezetek szerint: különböző alkalmakra való gondolatanyagot, illusz-

AZ ÚT

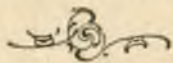
FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI MUNKA
SZÁMÁRA.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK

DR. IMRE LAJOS, DR. RAVASZ LÁSZLÓ, DR. MAKKAI SÁNDOR
felelős szerkesztő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I—II. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁR,
STIEF JENŐ ÉS TÁRSA KÖNYVSZAJTÓJA
1917.

TARTALOM.

I. Csendes óra.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

	Lap
<i>R. L.</i> Mit csinálsz itt Illés? — — — — —	1
„ „ Ébredő tüzek — — — — —	49
„ „ A titok — — — — —	89

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>G. F.</i> „Ha valaki első akar lenni“ — — — — —	181
<i>M. S.</i> A nép — — — — —	1
„ „ Borús napok — — — — —	38
„ „ A hivatás terhe — — — — —	85
„ „ Így imádkozott érettség — — — — —	149
<i>R. L.</i> Kain az oltár mellett — — — — —	117
„ „ Bízatok! — — — — —	184
„ „ Lelki gazdagság — — — — —	233

II. Igehirdetés. Kúltusz.

a) Tanulmányok.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

<i>R. L.</i> A bibliamagyarázatról — — — — —	3, 51
--	-------

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>I. L.</i> Robertson. (Születésének száz éves évfordulójára.) — — — — —	235
<i>R. L.</i> A mi istentiszteletünk. I. Alapelvek — — — — —	4
„ „ A mi istentiszteletünk. II. A honiletikai istentisztelet — — — — —	5

b) Agendák.

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>R. L.</i> A mi istentiszteletünk. II. Sákramentomos istentiszteletek. a) Keresztelés — — — — —	37
„ „ A mi istentiszteletünk. II. Sákramentomos istentiszteletek. b) A úri szentvacsora kiszolgáltatása — — — — —	53
„ „ A mi istentiszteletünk. III. Symbolikus istentiszteletek. 1. Konfirmáció — — — — —	187
„ „ A mi istentiszteletünk. III. Symbolikus istentiszteletek. 2. Házasságkötés megáldása — — — — —	243

	Lap
<i>R. L.</i> Keresztelési agenda — — — — —	37
„ „ Urvacsorai agenda — — — — —	89
„ „ Konfirmációi agenda — — — — —	187
„ „ Esketési agenda — — — — —	243

c) Beszédék.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

<i>R. L.</i> Újszövetség. (Vázlat. Adventi. Falusi gyülekezetnek.) — — — — —	53
„ „ Csodalátás-csodavárás. (Vázlat. Karácsonyi.) — — — — —	91
„ „ Mi Atyánk, ki vagy a menyekben . . . (Vázlat. Újévi.) — — — — —	94
„ „ Karácsonyfagyújtás. (Temetési beszéd.) — — — — —	96
<i>Rittelmeyer.</i> A kételkedés. (Vázlat. Adventi. Műveltebb városi gyül. számára.)	53

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>Faber dr. után.</i> A mennyek országa és az erőszakoskodás. (Vázlat. Adventi.)	252
<i>M. S.</i> Vázlat. (Adventi.) — — — — —	255
„ „ Vázlat. (Karácsonyi.) — — — — —	262
„ „ Vázlat. (Újévi.) — — — — —	266
<i>R. L.</i> Legyen világosság! (Bűnbánati.) — — — — —	41
„ „ Minden beteljesedett! (Br. Bánffy Ernő felett.) — — — — —	44
„ „ Belső élet. (Dr. Sz. B. és H. E. esküvőjére.) — — — — —	250
„ „ Kicsoda Jézus? (Karácsonyi.) — — — — —	259

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III. Vallásos nevelés.

a) Tanulmányok.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

<i>M. S.</i> Hogyan tanítsunk vallást? Alapvetés — — — — —	12, 59
„ „ Hogyan tanítsunk vallást? Vallástanítás az iskolában — — — — —	100

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>M. S.</i> Hogyan tanítsunk vallást? Vallástanítás az iskolában — — — — —	11, 46, 98
„ „ Hogyan tanítsunk vallást? Gyermektypusok és módszer — — — — —	119
„ „ A konfirmáció reformja — — — — —	196

b) Gyakorlati tanítások.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

<i>M. S.</i> Sodoma és Gomora — — — — —	17
„ „ Jónás története — — — — —	67

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>R. L.</i> Ne ölj! (Gyakorlati tanítás a VI. parancsolat alapján.) — — — — —	102
--	-----

c) *Gyermekistentiszeleteti példák.*

ELSŐ ÉVFOLYAM.

M. S. A gyermek — — — — — Lap 106

IV. Gyülekezeti munka, pásztorkodás, belmisszió.

a) *Tanulmányok.*

ELSŐ ÉVFOLYAM.

<i>I. L.</i>	A lelkipásztor munkája a háboruban. 1. Itthonmaradottak lelkigondozása	26
" "	A lelkipásztor munkája a háboruban. II. Hadbavonultak, sebesültek lelkigondozása	71
" "	A lelkipásztor munkája a háboruban. III. Általános nevelői irányú munka	112
" "	A gyülekezeti munka előfeltételei. I. A gyülekezet állapotrajza	32, 78
" "	A gyülekezeti munka előfeltételei. II. Programm	114

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>Forgács Gyula.</i>	A falu evangelizálása	23, 53, 130
<i>I. L.</i>	A munka irányító gondolatai	49
" "	Lelkipásztori munka egy falusi gyülekezetben. Előkészítés	108
" "	Lelkipásztori munka egy falusi gyülekezetben. 1. A lelkipásztor munkája a gyermekek között	124
" "	Lelkipásztori munka egy falusi gyülekezetben. 2. Az ifjúsági munka alapvonalai	200
" "	Lelkipásztori munka egy falusi gyülekezetben. 3. Az ifjúsági munka alkata	270
" "	A lelkipásztor teendője egy visszatelepített gyülekezetben	279

b) *Munkatervek.*

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>I. L.</i>	A gyülekezeti munka bevezetése. 1. Egy falusi gyül. munka programja	27
" "	A gyülekezeti munka bevezetése. 2. Egy városi gyülekezet munkaterve	28

V. Egyházi ének és zene.

a) *Tanulmányok.*

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>Sepródi János:</i>	Tájékoztató	59
" "	Mire való az ének és zene az egyházi kultuszban?	61
" "	A régiek vélekedése az egyházi ének-zenéről	152

b) *Zenedarabok.*

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>Bach S. J.:</i>	Praeludium	161
<i>Dürrenner R. Gyula:</i>	Viharban	162
<i>Händel Gyula Fr.:</i>	A bűnbánó	66
<i>Reinhard Aug.:</i>	Előjáték	65

VI. Megbeszélések.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

	Lap
<i>R. L.</i> Magunkról. (Vezércikk és szerkesztői üzenetek helyett.) — — — — —	36
„ „ Bethlehemes játékok? — — — — —	111
„ „ Népthéologia? — — — — —	118
„ „ Bibliál történetek — — — — —	118
„ „ Apróságok — — — — —	119

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>Gönczy Lajos dr.</i> : Az igehirdetés veszedelme — — — — —	166
„ „ Nagy betegek úrvacsorával élése — — — — —	215
<i>I. L.</i> Kis énekeskönyv — — — — —	73
„ „ A hadiárva kérdés megoldásához (Tételek) — — — — —	164
„ „ Lelkészi értekezlet — — — — —	222
<i>M. S.</i> Magyar theologia és magyar lelkipásztori munka — — — — —	135
„ „ A konfirmáció reformja érdekében — — — — —	140
„ „ Lelkészi értekezlet — — — — —	282
<i>R. L.</i> Az erdélyi vallásos nevelők értekezlete — — — — —	69
„ „ Hétköznapi istentiszteletek rendje — — — — —	75
„ „ A magyarázatos biblia — — — — —	213
<i>Ravasz László</i> : Magunkról — — — — —	211

VII. Kalászkok.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ELSŐ ÉVFOLYAM.

<i>R. L.</i> Üzenet és imádság — — — — —	120
<i>Robertson</i> : „eltökélései“ — — — — —	38
<i>Vinet</i> : a lelkipásztorról — — — — —	84

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

<i>Gladden</i> , Washington: („The Christian Pastor“ c. művéből.) A pásztor — —	113
<i>Peabodi Fr.</i> Greenwood: (Egy művelt ember vallása“ c. művétől.) Tudomány és szolgálat — — — — —	169
<i>R. I.</i> Egy régi táborig pap prédikációiból — — — — —	226
<i>Sailer J. M.</i> leveleiből egy nagyratörő lelkipásztorhoz — — — — —	31
<i>Szabó Miklósné</i> (ford.) Az igazi papné — — — — —	77, 143, 170, 221, 284

VIII. Irodalom.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

A német háborús prédikációi irodalom bibliographiája — — — — —	123
Beküldött könyvek — — — — —	125
Gyülekezeti munka — — — — —	42
Igehirdetés és építőirodalom — — — — —	40
Vallástanítás — — — — —	41

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

	Lap
— Dohányos János: Hol van megírva — — — — —	294
— Kutas Bálint: Huszonötévi lelkészkedés munkái, küzdelmei — — — — —	295
— Vásárhelyi Boldizsár: Igehirdetés, példaadás — — — — —	294
Háborús építő irodalom — — — — —	178
I. L. Ürmösi József: A lelki gondozás stb. — — — — —	231
Irodalmi értesítés Az Út könyvtára tárgyában — — — — —	179
M. S. Dr. Ravasz László: A gyülekezeti igehirdetés — — — — —	289
M. S. Réz László: Vezérkönyv — — — — —	280
Ms. Nagy Vincze: A mi hitünk — — — — —	175
R. L. Jézus Krisztus jó vitéze — — — — —	293

IX. Lapszemle.

Első évfolyam — — — — —	43, 86
Második évfolyam — — — — —	81, 114, 147

X. Szerkesztői üzenetek.

Első évfolyam — — — — —	88, 127
Második évfolyam — — — — —	32, 84, 116, 148, 232, 296

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C S E N D E S O R A.

Mit csinálsz itt, Illés ?

I. Kir. 19. 13—16.

Menekült a felgyújtott világ elől és elrejtezkék a Hóreb-hegyi barlangba, hogy találkozzék az Úrral. Az Úr szólott hozzája nagy szélvészben, erős földindulásban, pusztító tűzben, de nem értette meg egyikben sem az Úr szavát. Számára nem mondott ezekben az Úr beszéde semmit. Végre halk, és szelid szózat alakjában szólalt meg és ezt meghallotta Illés. Befedte arcát, kiment a barlang elé s várta, hogy mit mond az Úr. Az Úr pedig azt kérdezte: *mit csinálsz itt, Illés ?*

Hullámzik, háborog, forrong körülöttünk a világ. Szélvész, földrengés, pusztító tűz járnak végig rajta. Mi ott állunk a dolgozó szobánkban, mint Illés a barlangban, s nézzük az ablakunkból a tovazúgó világförfögeteget. Villáma rebegő szemünkbe cikázik és szele halavány arcunkba csap. Néha hozzánk vetődik egy-egy letört ág, ablakunkra menekül egy-egy riadt madár, millió avar levél kavarog a porfelleghben felénk; úgy *mond*, úgy *szól* az Úr nekünk, úgy *beszél* hozzánk, hogy recseg belé a világ, de szavát nem értjük meg addig, amíg az a *halk, szelid szó* nem talál a szívünkhöz. Az a számoltató, szemrehányó, szelid, de komoly szó: *mit csinálsz itt ?*

Mit csinálsz itt? Mire vársz, mit akarsz, miért vagy itt? Megtaláltad-e a munkameződet, látod-e a küldetésedet, tudod-e, miért kerültél ide erre a parochiára, erre a katedrára? Gondoljunk arra, hogy az Úr egyszer megjelenék a dolgozó szobánkban. Hányunknak mondaná: mit csinálsz itt? — hiszen ez parókhia, hiszen ez iskola! Pedig mindnyájunkat számon kér e kérdéssel: mit csinálsz itt? Mi a napi munkád, az éjszakai gondod? Mire vágyol, mire törekszel? Mi az imádságod tárgya, mi az áldozatod értéke? Milyen a családi életed, a közéleti szereplésed?

Illés e kérdésre sajtóságos feleletet adott. Azt mondotta: „*nagy búsulásom van a Seregek Uráért, mert szövetségét elhagyták, oltárait lerontották, papjait megölték, s engem is halálra keresnek.*” Tehát Illésnek csak egy gondja és egyetlen fájdalma volt: ő az Isten ügyét sajnálta, amely elvesztettnek látszott. Síratta a megrontott szövetséget, a ledöntött oltárokat, síratta Isten megcsúfolt nevét, mert ezek voltak az ő életének legfőbb javai, minden egyéb semmi volt számára. Saját magára is csak legutoljára gondol, s önmagát is csak azért félti, mert ő az utolsó katonája annak a nagy, visszavert Felségnek. . . . „*Egyedül maradtam*” az Isten harcában, — ez a prófétai könny, ez a prófétai fájdalom.

Ezek a prófétai könnyek, ezek az Isten ügyéért ejtett könnyek szegyenítik meg a mi gyaloló, emberi javakért, önző „ügyekért“ ejtett könnyeinket; ez a prófétai fájdalom leplezi le a mi közömbösségünket, vagy sok léha örömlenket.

Isten az Illés feleletére kiadja a maga napi parancsát. E parancsban nyoma sincs az Illés csüggedésének, — hiszen Isten adja ki, akinek ügye akkor áll legközelebb egy új diadalhoz, mikor emberi szemek előtt már-már elveszettek látszik. Reménytelen helyzetekben egy szó, egy új parancs, s egyszerre diadaléneke kezd hangzani az égen, a földön. Ez az új parancs itt azt mondja, hogy Illés kenje Hazaelet és Jehut királlyá, Elizeust pedig prófétává, mert Isten két tényezővel menti meg elveszettek látszott ügyét: királyt és prófétát ad a világnak.

A Király ott vár reánk, mint akinek „teljes hatalom adatott mennyen és földön.“ Ott áll dicsőségében és teljes erejében, mint a nap. Csak az sötét és hideg, a mi még nem fordult felé, vagy a mi már elfordult tőle. De a mi meghódolt előtte, az felszívja s magába veszi dicsőségének minden erejét, mint a napébresztette élet a kifogyhatatlanul özönlő fénysugarakat. . . . A király megvan, csak próféta kell, aki tőle jöjjön és hozzá vigyen.

Én nyájam, fiaim, családom; hiveim és ellenségeim, lehet-e más a ti prófétátok, ha nem én, aki erre fogadalmat tettem Isten előtt?

Befödöm a palástommal arcom és várom az én Királyom szavát.

R. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mi az, ami rajtam fordul meg? Ablak vagyok, melyen átsüt a Nap. Oh, bár-csak teljesen átbocsáthatnám égi fényét! Rajtam át néz a Nap az emberekre, rajtam át néznek az emberek a Napra. Az ablak szétförhetik; egyet ha tán zörren még. De a Nap megmarad örök fényében és melegében.

Rittelmeyer.

A jó lovag nem panaszkodik sebei miatt, ha királya sebeit látja.

Eckehart mester.

I G E H Í R D E T É S.

KULTUSZ.

A bibliamagyarázatról.

A. Bevezetés.

Alig emlegetünk többször igazságot, mint azt, hogy mi bibliás egyház vagyunk, viszont alig vesszük valaminek kevesebb hasznát, mint ennek az igazságnak. Eldobtuk a pápai tekintélyt, kiragadtuk a hívőt a pápi tekintély karjaiból, ahol hitének és cselekedetének zsinórmértékét szabták ki neki; bibliát adtunk a kezébe, de arról már nem gondoskodtunk, hogy olvassa is a bibliát. Manapság már odajutottunk, hogy igen sok lelkészársunk idegessé válik, ha a biblia olvastatásáról esik szó, mert arról van meggyőződve, hogy ahol a nép bibliát kezd olvasni, ott kinyílt a kapú a baptizmus befogadására. Tehát ahol csak módját ejti, csendesesen elvonja a bibliát hívei elől s csak egy bibliát tűr meg a faluban: a saját magáét, de az is odafenn áll a szószék peremén. Ime ismét egy pont, ahol a protestantizmus észrevétlenül rekatholizálódott.

Igen világos volt ennek a menete. A bibliát reformátoraink az objectiválódott istenigéjének tartották, a mely a történelmen felül készen származott le hozzánk. Egységes és abszolút rendszer az egész; nincs benne sem ellenmondás, sem fejlődés, sem árnyalati különbség; egyik vers a másikat igazolja és magyarázatához nem kell semmiféle más módszer, csak az, hogy igazoljuk a részt az egésszel, az egészet részeivel. Ami benne van, az mind igazság s csak az igazság, ami benne van; az igazság pedig természetfeletti módon közölt ismeretek rendszere Istenről, világról, bűnről, kegyelemről, égről és földről. Természetes, hogy aki az igazságot bírni akarta, annak a bibliából kellett megtudnia, aki üdvözülni akart, annak *ismernie* kellett a bibliát. Mihelyt az üdvösség a biblia *ismeretétől* függött, az örökkévalóság nagy kérdése azon dőlt el: tudjuk e, mi van a bibliában és helyesen tudjuk, vagy pedig nem. Tehát sem az ígéhrdetésnek, sem a pásztorokodásnak nincs, nem lehet más feladata, mint *tanítani* a derék szent írást; az épülés, a hívő vallásos funkciója sem volt egyéb, mint megismerése és igaznak tartása annak, ami a szentírásban van. Jöttek a lelki tanítók s hetenként négyszer több órán át magyarázták az írást, még pedig úgy, hogy vették a könyveket rendre s egyiket a másik világitásába helyezve mindenütt felismerték a keresztyén élet nagy alapigazságait: a hit által, ingyen kegyelemből való megigazulás alaptanait. Ez az irányzat tehát csak

egyféle bibliamagyarázatot ismer, azt, amelyik a templomi gyülekezetet a vallás titkairól tanítja. Tehát a biblia egy isteni *eredetű dogmatikai tankönyv*, amely csak az eszemhez szól s a szivemmel nem törődik.

Ez a szigorú és transcedens szokás azonban lassankint kezdett lazulni. Az embereket nem az érdekelté már, hogy mit mond Isten a bibliában, hanem az, hogy mit mond a természetben és a józan észben. Testté lett Isten, titokzatos szentháromság-egység, helyettes elégtétel, ó-ember megöldöklése, az új-ember szentségi állapota, testi feltámadás és ezeréves birodalom helyett azzal foglalkoztak az emberek, hogy mégis csak legfontosabb dolog az erényes élet, legszebb dolog az emberhez méltó élet, legokosabb dolog úgy élni a világot, hogy minél több embernek minél nagyobb boldogságához vezessen. Az ember szabad akarattal bíró okos lény, aki helyes oktatás mellett belátja az erényes élet hasznát s jószántából olyan életet él, hogy méltán neveztessek igaz embernek, gondos családapának, közhasznú polgárnak, — tehát jó keresztyénnek. Mindezt a helyes oktatás elvégzi anélkül, hogy valami kinyilatkoztatott igazságra, valami szentkönyvre volna szüksége; de miután az irodalomtörténet mutat fel ilyen szentkönyveket, amelyekben mindenütt az erény diadala s a bűn bukása szemléltetik: az oktatás örömet kap a biblián, amely az ilyen szentkönyvek között méltán az első, mert a legbölcsebb és legjobb tanítómesterről, a szeretet nagy mesteréről a Jézusról tanít. Így lett a biblia emberi eredetű morális példatár, amellyel igen jól lehet szemléltetni az emberi józanészből következő erkölcsi elveket. Amint azonban ez a gondolat uralkodóvá lett, kezdett veszíteni a biblia tekintélye. Soha még morális példatár népszerű nem volt, tehát a biblia is népszerűtlen lett, mert csak morális példatárt láttak benne. Az új nemzedék felnőtt anélkül, hogy beleidegződött volna a biblia világába; anélkül, hogy a biblia alapfogalmai: bűn, eset, törvény, szövetség, messiás, kiengesztelődés, a Bárány vére, új Jeruzsálem, a Szent Lélek temploma stb. feltárultak volna előttük jelentésük egész mélységében. Emiatt aztán ha egy-egy katechetikai órán kénytelen-kelletlen sétát tettek a biblia világában, halálra unták magukat, mert az alapfogalmak ismerete nélkül megoldott titkok, lélecsodák helyett értelmetlen, ósdi kuriózumokat találtak ott. Nagyon tisztelték a bibliát, de nagyon unták; mindenki dicsérte, de senki sem olvasta. Ártatlan paramentum lőn, amelyet pietással kezeltek, de hasznát alig vették. És megjelent a szószéken az az igehírdető, aki a bibliamagyarázatot a magával vitt prédikációs-levelekről olvassa le, sőt még a textust sem e bibliából olvassa fel, hanem a felvitt lelkészi tárból.

Közben pedig különös tapasztalatokat tettünk. Jöttek baptista prédikátorok, akik este tíz óra után, egy rossz petróleumlámpa mellett holtra fáradt cselédleányoknak és béreslegényeknek úgy tudták magyarázni a bibliát, hogy azok csillogó szemmel követték versről versre és

írták remegő kézzel az utaló jelzéseket a könyv margójára; holott vasárnap délután álmra csukódik a szemük, mihelyt a papjuk a biblia után nyúl; pedig az a pap külföldi akadémiákat járt, nagy műveltségű, sőt épen tudós exegéta. Azután találkoztunk, mivel sőt tudományosan képzett férfiakkal, akiknek a zsebéből kilátszott a viseltes kis biblia és láttuk őket u. n. csöndes órákat tartani, amidőn átszellemült arccal hallgatták, mit üzen nekik az napra az Úr. Külföldön — német földön épügy, mint francia, vagy angol területen — látjuk a bibliát a maga teljes hatékonyságában érvényesülni. Ott van a családi istentiszteleten minden egyes hallgató kezében: a cseléd épügy betüzi, mint az eladóleány, vagy a technikát hallgató úrfi; kis baráti és barátnői körök alakulnak, akik közös bibliatanulmányozást végeznek; minden gyülekezeti munka centrumában a bibliaolvasás áll: konfirmáltak egyesülete épügy mint a papok társasága, diákok szövetsége épügy mint a diakonissza intézetek mind a közös bibliaolvasásból táplálkoznak. Így aztán a biblia újra elfoglalja a mi lelki munkánkban a centrális helyet és áraszt-hatja soha meg nem fogyó áldásait a lelki pásztorkodás egész mezejére. Hogyan érhetjük el ezt?

B. Módszertani megjegyzések.

Először feleljünk arra a kérdésre: *miért hat a biblia?* Könnyű a felelet reá: azért, mert Isten szól belőle és Isten nem engedi, hogy az ő igéje üresen térjen vissza hozzá. Ez igaz, csak hogy nem erre vagyunk kíváncsiak, mert ezt mindnyájan tudjuk. Arra a lélektani folyamatra, arra a titokzatos szellemi mechanizmusra vagyunk kíváncsiak, amelyben a bibliának az életre való hatása jelentkezik. Ezt pedig a következő meggondolás fejti meg. Az írás mindenekfelett *gyakorlati munka*. Nem az a célja, hogy valamit kifejtsen, leírjon, megbizonyítson, hanem az, hogy *hasson*. A kijelentés vörös fonala nem a képzetek, vélemények, világnézet-szeletek és epizódok sorozatán huzódik végig, hanem *nagy vallásos személyiségek élményeiben*. Ezek a személyiségek gyakorlati munkát végeztek, tehát mindenik a lélek egy meglevő hiányos állapotát egy eszményi állapotra akarta átváltoztatni. Mindenik nagy személyiség élményében ez a három mozzanat van: *eszmény* az Istennek tetsző életről, *állapotrajz* a jelenvaló gyarló emberről és világárról és egy csomó *lendítő*, vagy *csillapító gondolat*, amellyel a jelenvaló helyzet, lelki státus az eszményi státusba felemelhető. Ha már skhémát akarunk adni: Szűkölködő státus — teljes státus s azok az erők (motivumok) amelyek a szűkölködő státust bővölködővé teszik.

Ennélfogva a gyakorlati bibliamagyarázat általános módszere az, hogy kikeresi az írásból az állapotot, amelynek számára az eszményi állapot megjelent; felmútatja azt az eszményi állapotot, amelyet az illető élmény kilátásba helyez, végül reámútat azokra a lelki tényezőkre,

amelyekkel ez elérhető. Pld. a Pál élményénél: a meg nem váltott Pál rajza adja a hiányos státust, és a megváltott Pál rajza adja a kiteljesített, eszményi státust, egymással míg a kettőt összeköti, egyiket a másikba átfejleszti a *segítő gondolatok*, vagy mondjuk: *motivumok* világa. Tehát a gyakorlati írásmagyarázat első, *kifejtő* lépése mindig az, hogy megkeresi az írásban a normát (eszményi állapot,) azután az anormalist (hiányos állapot) végül azokat a *segítő gondolatokat*, amelyekkel a hiányos státus a teljes, vagy eszményi állapottá nevelhető. Azután jő a második, az *alkalmazó* lépés. Szemléljük ugyanazt az élményt a mi világunkban és megállapítjuk, hogy az írásban jelentkező és a mi életünkben jelentkező hiányos állapot között rokonság van; azután azt kérdezzük, milyen formában lesz az írás normája *reánk nézve* is norma, még pedig úgy, hogy reánk nézve is akkora ereje legyen, mint a történeti élményben; végül megkeressük azokat az *indítékokat*, amelyek amaz eszményvilágba átlendíthetnek. A gyakorlati magyarázat titka éppen abban áll, miként tudom ezt a *transpositiot* úgy elvégezni, hogy az *természetesnek, szükségesnek és kényszerűnek* lássék. Pld. a Péter tagadásánál: Mit jelent a Jézushoz való hűség Péterre nézve, (norma), milyen volt a Péter hűtlensége? (állapot) Hogyan szabadul ki Péter a mélységből (eszközök). Ha ez megvan, látnom kell: 1. Mi a menete a mi tagadásunknak? 2. Mi a jelentősége reánk nézve a Jézushoz való hűségnek. 3. Miféle út vezet a tagadásból a hűségbe? E gondolatokkal az egész anyagot bekerítettük és kiemeltük, most csak az elrendezés a fő. Leírom a Péter tagadásának erkölcsi súlyát, majd a rajzánál egyre nyilvánvalóbbá teszem, hogy a mi tagadásunk még nyomorultabb. Kimútatom, hogy Péter miként sírt és miként lett attól az éjszakától kezdve hű s elmondom, hogy mit jelentene reánk nézve a Jézushoz való hűség, ha nekünk is lennének keserű, boldog könnyeink. A céloom ugyanis az volt, hogy *legyenek* ilyen könnyeink. Vagy vegyünk egy ótestamentomi példát: Dániel 6. részét. Dániel néz Jeruzsálem felé napjában háromszor könyörögve (az Istenhez kapcsolódó élet normája). Ellene esküsznek az irigy udvaroncok és csejt vetnek neki, hogy az ami élteti, vigye halálba; (anormalis), de Isten csodákon keresztül kitart híve mellett, akit hite által megőriz. (motivumok). Alkalmazó pontok: Miképen esküszik ellenünk a világ, hogy elveszítsen minket, imádkozókat (mi hiszünk és könyörgünk s mégis az orozlánok vermébe vettetünk: az igaz fölöttebb próbáltatik) — anormalis; — de azt, aki naponta néz a mennyei Jeruzsálem felé, azaz *bizik* az Úrban, az Úr megtartja (norma), mert a hívő a próbában Istent találja meg s az orozlánok verméből hívőbben, frissebben, *új bizonyossággal* lép ki. (motivumok.)

Minden textusnál és minden helyzetnél, illetve célnál ez a három tényező alakítja a biblia magyarázat anyagát. Természetes dolog, hogy hihetetlenül gazdag változatosság lehetséges. Sokszor az eszmény, sok-

szor a valóság rajza lesz élénkebb, sokszor az eszközök (segítő gondolatok) domborodnak ki a két előbbinek halvány körvonalai között. Például „Jézus a viharban“ (Márk 4. 35—41.) Itt kiemelhetem a tanítványok fejvesztettségét (anormális) vagy az alvó Jézus nyugalját (norma), de tehetem az is, hogy e két éles vonal közé leirom a hit *viharcsittító erejét* a maga egész kifejlődésében (gondviselésbe vetett bizalom, céljai felől táplált remény, kiválasztottságunknak tudata, ha Isten velünk, kicsoda ellenünk, „Kicsoda szakaszthat el?“, stb.) Ennyit a bibliamagyarázat elméletéről; most siessünk gyakorlatibb célok felé.

C. Typusok, példák.

A mi mostani szükségleteink szerint a bibliamagyarázatoknak kétféle fajtája lehetséges: a templomi és a pásztori. Amaz liturgiális keretek között a templomban istentisztelet gyanánt foly le, emez a templomon kívül előadó termekben, teljesen szabadon, minden liturgiális kötöttség nélkül. A templomi bibliamagyarázat ismét többféle típusra oszlik: ide sorozható az u. n. homilia, azután a katechetikai célzatú délutáni bibliamagyarázat, végül a hétköznapokon tartatni szokott bibliamagyarázat (bibliaolvasás). Ezek közül a homiliával nem foglalkozunk, miután a *homilia prédikáció*. Marad tehát kétféle templomi bibliamagyarázati típus: a hétköznapi bibliaolvasás és a vasárnap délutáni kátémagyarázat. Olvasóim bizonyára csodálkozva látják, hogy én bibliamagyarázatnak nevezem a bibliaolvasást és a kátémagyarázatot, holott egyik sem az. De hát épen azon fordul meg a dolog, hogy mind a kettőt bibliamagyarázattá tegyük. A templomi bibliamagyarázatoknál a következő típusok alakíthatók ki:

a) *A magyarázat nélküli bibliaolvasást* a reformátorok elvetették, a szigorú kalvinizmus mindig elítélte s csak anglikán, vagy lutheránus befolyásra foglalt helyet a református istentiszteleteken. Ujabbán a francia ref. agenda a vasárnapi istentiszteletbe a bibliaolvasást is belleillesztette, sőt a genfi nemzeti egyház már tud tisztán csak kötött alkatrészekből (ének, imádság, bibliaolvasás) álló service liturgiqueról is. Nálunk Geleji hozatta be a szatmárnémeti zsinaton a Medgyesiék puritanizmusa ellen; a királyhágón inneniek haladékot kértek a gondolkozásra, mielőtt bevezetnék ezt az Erdélyben is csak pár év óta divó szokást. Legújabbán az erdélyi püspöki szék javaslatára a kerületi közgyűlés elrendelte, hogy hétköznapokon bibliaolvasás tartassék ilyen sorrenddel: ének, fohász, bibliaolvasás, miatyánk, imádság, ének. Módja az, hogy a fohász után a gyülekezet leül s a pap ezzel a votummal fordul hozzájuk: „Halljátok meg testvéreim, micsoda *vigasztalást* szól nekünk az Úr a 23. Zsoltárban.“ Vagy pedig: „halljátok meg testvéreim, milyen *hatalmas Isten védelmez bennünket*. Meg vagyon ez írva a 46. Zsoltárban, amint következik.“ Más példa: „Halljátok meg

testvéreim, mi a *keresztyén ember reménysége a nyomorúságok közepette*. Meg van ez is írva a Péter 1 levele első részének 3—9. tartó verseiben a következőképen: " Szóval a *bevezető votumban* kell a felolvasandó részt egy *tételben* összefoglalni, s mintegy ezzel beállítani. Nem nagy dolog az egész, de nagyon vigyázni kell, hogy a tétel pontos legyen s a felolvasandó rész csakugyan a tételre feleljen. Álljon itt egy *hónapi anyag a Zsoltárok alapján*.

2. Zs. 2—12. Az Úr megcsúfolja az ellene lázadókat.
3. Zs. 2—9. Mily bátorságos az Urban való lakozás!
6. Zs. 2—10. Nyomorúságban levő ember panasza és reménysége.
10. Zs. 12—18. Isten a szegények hatalmas pártfogója.
16. Zs. 1—4., 5—11. Mily nagy a hívő ember öröme.
23. Zs. 1—6. Az Úr az én pásztorom.
25. Zs. 1., 4—11., 16—22. Bűnbánat útján jutunk az Úr elé.
27. Zs. 7—14. A gyöngye lélek társalkodása az erős Istennel.
(Sóvárgása. Pironkodása. Hite. Vigassága.)
10. 31. Zs. 2—4., 6., 10—11., 15—25. Isten megmutatja kegyelmét rajtunk.
33. Zs. 1—22. Az Úr a mi Szövetségesünk!
40. Zs. 1—6., 17—18. Az Úr imádságot meghallgató Isten.
- 42 és 43. Zs. Csüggedezés helyett adjunk hálát!
44. Zs. 1—9. Dicsőségünk az Úr dicsősége (győzedelemkor)!
15. 44. Zs. 10—27. Vereségünkben csak az Úr a mi menedékünk.
(vesztett csaták hírére.)
46. Zs. 1—12. Erős várunk nekünk az Isten!
47. Zs. A győzelmes nép éneke.
51. Zs. 3—14. Tartsunk bűnbánatot. (nagyheti.)
53. Zs. Mindnyájan elhajoltunk és megromlottunk. (nagyheti.)
20. 71. Zs. 17—24. Mily sok okunk van a hálaadásra.
73. Zs. 1., 21—25. A tisztaszívűek az Istent meglátják.
75. Zs. Isten igaz bíró.
84. Zs. Az Urral való lakozás öröme.
85. Zs. 9—14. Az Úr békességet ígér.
90. Zs. 1—12. Kicsoda az ember?
96. Zs. Az Úr uralkodik!
103. Zs. 1—13. Hálaadás a kegyelemért. (Urvacsora osztás utáni.)

Természetes dolog, hogy mikor az anyag előttünk áll, azt egy *második elrendezés* alá vethetjük s bizonyos sort állapíthatunk meg a tételek egymásutánjában. Ilyen rendező szempontot nyújthat a lelki élet hullámválása: nyomorúság — szabadulás; félelem — bizalom; bűnbánat — kegyelem; vagy pedig: mire vágyunk, mit nyertünk, miért adjunk hálát. Azt pedig mondanom sem kell, hogy imádság és ének szorosan összefüzdjék a lelkival, mert együtt alkotnak liturgiai és lélektani egységet.

b) *A másik typus* az u. n. *kombinált, vagy glossatorikus lekciónak*. Már nem egyszerű bibliaolvasás, hanem egy *gondolatmenetnek bibliai részekből való kirakása megfelelő homiletikai áthidalásokkal*. Tehát még itt is több a textus, mint a magyarázat. Tulajdonképen az Irás beszél, de a mi határozott homiletikai beállításunkban. Vigyáznunk kell,

hogy a részek eredeti jelentésükben, történelmi metszetükben jussanak szóhoz s ne mi csirizeljünk össze kiszakított igékből valami láza alkotmányt, amint azt Tsuzi Cseh János győri orvostudor cselekedte a 18. században, aki egy egész imádságos könyvet ragasztott össze kiszédegetett citatumokból. Hosszasabb magyarázgatás helyett álljon itt egy példa. Leirjuk egy hétköznapi istentisztelet menetét, amelynek közép-pontjában glossatorikus lekcio áll.

1. Invokáció: Istennel jární lakozni,
Szent étellel illatozni,
Igaz hitben nem habozni,
Jézus Krisztus! taníts, taníts imádkozni! (IV. Dics. Erd. Ék.)

2. Derekas ének: LXXX. Zsolt. 1. 2. 4. verse.

3. A mi segedelmünk jöjjön Istentől, a mi Atyánktól, és az ő szent Fiától, a mi Urunk Jézus Krisztustól, a Szent Lélek által. — Ámen. Imádság: Örökkévaló Isten, hálát adunk neked, hogy megnyitottad előttünk szent hajlékod kapuját és atyai biztatással szined elé hívtál. Ne nézd Atyánk, hogy nincs lakodalmi köntösünk, hogy a bűnnek szaggatott és sáros öltözetében jelenünk meg te előtted, ki csupa szentség és tisztaság vagy, kinek dicsőséged olyan, mint az emésztő tűz. De tekints a mi töredelmes szívünkre és szánd meg a mi nyomorúságunkat, amelyből csak Te vagy a mi menekvésünk. Ime mi alázatosan, de nagy erős hittel a te szent Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus testvéri kezébe fogozunk. Az ő tökéletes tisztaságán nem látszanak keresztül a mi méltatlanságunk bélyegei s amint ő elfedez minket engesztelő áldozata érdemével, mi érezzük, hogy otthon vagyunk te előtted Atyánk és te szólasz hozzánk kegyelmes válasszal. Hallgass meg minket, mint ahogy mi hallgattunk téged. — Ámen.

4. (A gyülekezet leül.) Atyámfiak, jertek, társalkodjunk az Úrral. Hallgassuk meg, *micsoda rész jut az Úrnak harcából az itthonmaradtoknak?* Szól erről az írás a Mózes II. könyve 17. részének 8—13. versében amint következik (olvassa): *„Eljőve pedig Amelek és hadakozék Izrael ellen Refidimben. És monda Mózes Józsuének: Válassz nekünk férfiakat és menj el, ütközzél meg Amalekkel. Holnap én a halom tetejére állok és az Isten pálcája a kezemben lesz. És úgy cselekedék Józsué, amint mondotta neki Mózes: megütközék Amalekkel; Mózes, Áron és Hur pedig felmenének a halom tetejére, És lön, mikor Mózes felemelé kezét, Izrael győz vala; mikor pedig leereszti kezét, Amalek győz vala. Mikor azért Mózes kezei elnehezédének, követ hozának és alája tevék, hogy arra üljön; Áron pedig és Hur tartják vala az ő kezeit, egyfelül az egyik, másfelül a másik és felemelve maradának kezei a nap lementéig. Józsué pedig leveri Amaleket a fegyver élivel“.*

(Szabadon.) Tehát Izrael hősei csak akkor győznek az élet-halál-

harcban, ha mögöttük Mózes felemelt kézzel imádkozik. Az a felemelt kéz a régiak imádságában ezt jelenti: ime Uram, én egyedül benned bizom és átadom magam a te kényed-kedvedre; itt vagyok, parancsolj velem. A mi katonáink is csak akkor győznek a harcmezőn, ha az itt-honmaradottak *imádkoznak* értük. De ne csak napközben egy-egy futó sóhajtással, vagy este egy rövid fohással imádkozzunk értük, hanem úgy, mint Mózes: *felemelt kézzel*. Isten elé állva és neki egészen átadva magunkat, foglyulesve és az ő szolgálatába állva kell imádkoznunk. Ime Uram: itt van a szívünk, ez egészen a tied; ime, itt van a két kezünk, a te szolgálatodra adjuk: parancsolj a szívünkkel, parancsolj a kezünkkel!

S az Úr parancsol is. Megüzeni nekünk, hogy miféle szolgálatot rendel a szívünknek és a kezünknek. Meg van ez írva a Rómabeliekhez írott levél 12. részében, a következő versekben (olvassa): *Mert miképen egy testben sok tagunk van, minden tagnak pedig nem ugyanazon cselekedete van: azonképen sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egymásnak pedig tagjai vagyunk. Minthogy azért külön-külön ajándékaink vannak a nekünk adott kegyelem szerint [akár írásmagyarázás, a hitnek szabályai szerint teljesítsük], akár szolgálat, a szolgálatban, akár tanító a tanításban, akár intő, az intésben, az adakozó szelidségben, az előljáró szorgalmatossággal, a könyörülő vidámsággal mivelje. A szeretet képmutatás nélkül való legyen. Iszonyodjatok a gonosztól, magasztaljátok a jóhoz. Atyafüji szeretettel egymás iránt gyöngédek, tiszteletadásban egymást megelőzők legyetek. Az igyekezetekben ne legyetek restek, lélekben buzgók legyetek, az Úrnak szolgáljatok. A reménységben örvendezők, a háborúságban tűrők, a könnyörgésben állhatatosak legyetek.*

(Szabadon.) Tartozunk azzal harcoló testvéreinknek, hogy amíg ők odakünn érettünk mennek a halál elébe, mi idehaza szeretettel gondozzuk egymást s tűrve, reménykedve, állhatatosan imádkozunk értük. Tőlük azt várja Isten, hogy tudjanak meghalni; tőlünk sokkal nagyobbat: azt, hogy tudjunk neki *élni*; az ők feladatuk az, hogy szenvedjenek, a mienk sokkal nagyobb: örvendjünk a reménységben és a szeretetben. Nekik a leghatalmasabb hadsereget kell leverniök, nekünk még egy annál is hatalmasabb ellenségen kell diadalmat vennünk: önmagunkon. A felemelt kéz hamarabb elfárad, mint a fegyvert forgató kéz.

Csak alá ne hanyatlanának a felemelt kezek! Gond, kifáradás, kísértés meg ne lankasztanák a szárnyaló lelkeket! Beletörődés, fásúlt közömbösség, léha érzéketlenség, — hitevesztett, reménytelen tanács súlya alatt el ne nehezédnének az imádkozó kezek! Csak naplementéig bírják ki, a harc napjának véres alkonyatáig. Hol van a főpap, aki tartaná a kezeket, mint Áron a Mózesét? . . .

Van ilyen főpapunk: a mi Urunk, Jézus Krisztus. A zsidókhöz írott levél 10. rész 21. s köv. versében írva áll (olvassa): „*És lévén nagy papunk az Isten háza felett: járúljunk hozzá igaz szívvel, hitnek teljességével, mint akiknek szívök tiszta és testök meg van mosva tiszta vízzel; tartsuk meg a reménységnek vallását tántoríthatatlanul, mert hű az, aki ígéretet tett és ügyeljünk egymásra a szeretetre és a jó cselekedetre való felbuzdulás végett, el nem hagyván a magunk gyülekezetét, amiképen szokások némelyeknek, hanem intvén egymást, annyival inkább, mivel látjátok, hogy ama nap közelget. Amen*“.

5. Imádkozunk. Legyen áldott a te szent neved, mennyei Atyánk, imádságot meghallgató Isten, aki meghasítod a te egeidet és alászállasz közbénk. Alászállottál a te egyszülött Fiadban, a mi Urunk Jézus Krisztusban is, akiben megváltottál minket a bűn és halál hatalmából. Tégy minket méltókká ahhoz az árhoz, amelyet a mi Megváltó Krisztusunk fizetett érettünk. Ime felajánljuk neked a szívünket. töltsd be azt olyan szeretettel, amely hosszú tűrő, kegyes; nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, hanem mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent eltűr és soha el nem fogy. Ott vannak a harcmezőn drága szerelmeseink: oh Atyánk, segíts meg, hogy méltókká legyünk hozzájuk. Imádkozva, áldva, híven gondoljunk reájuk; félbemaradt munkájokat végezzük el s rajta legyünk, hogy csak az örvendezésre legyen okunk, amikor hazajönnek és ne a szégyenkezésre. BCU Cluj / Central University Library Cluj Csöndesen forgódunk körülöttük, mint a beteg gyermek körül az anya és halkan imádkozunk érettük. Nyiss a szívünkben csodaforrásokat: jó cselekedetnek, vigasztalásnak forrásait. Érezzük Uram, hogy e kicsinyek mögött Te magad állsz s amit velük cselekszünk, azzal Téged illetünk, megváltó Istenünk! Atyánk, mi erős hittel karoljuk át a te megtartó nevedet és bizunk tebenned. Várjuk a te dicsőséged megjelenésének napját, mint ahogy a vőlegény várja a menyegző napját. Ne hagyj el minket hatalmas Isten, sőt igaz buzdulásunkat vidd dicsőséges végre!

Jézusunk, Örökkévaló Főpapunk, add ide a te nevedet a mi imádságunkhoz aransúlyul, drága pecsétül, biztos foganatul. Amit mi sejtünk vagy rebegünk, mond el te magad a Kegyelem királyi széke előtt tökéletesen annál a tökéletes szeretetnél fogva, amellyel reánk gondoltál, tusakodtál és szenvedtél értünk a testben, most pedig dicsőségesen uralkodól az örökkévalóságban. Amen.

6. Miatyánk.

7. Áldás: „Az Isten könyörüljön rajtunk és áldjon meg minket; világosítsa meg az ő orcáját rajtunk. Amen“. (Zolt. 67. 2.)

8. CV. Zsolt, 1. vers.

Tart husz percig.

R. L.

(Folyt. köv.)

VALLÁSOS NEVELÉS.

Hogyan tanítsunk vallást?

Célunk.

Ezekon a hasábokon Isten segítségével a vallástanítás nagy mezejét egész szélességében munka alá akarjuk venni. Az egyház jövődjét építő nagy kötelesség, minden további lelkipásztori munka alapja és lehetősége természetesen oly sok problémát ölel fel és annyiféle fokozatban gazdag, hogy annak kimerítése, végleges tisztázása az örökkévalóságba vész. Mi *nekiindulunk* ennek a munkának. Mindenekelőtt azokat a praktikus élű elméleti alapokat fektetjük le, melyek minden fokú és módszerű vallástanítás bázisát képezik. Ezeknek tisztázását minden számban kerek egészet képező, de egymással szerves összefüggésben álló rövid cikkekben óhajtjuk végrehajtani. Ezek után az iskolai vallástanítás anyagát és tantervét a nép-, szak- és középiskolákban fogjuk megállapítani és megbeszélni; külön foglalkozván a konfirmációról oktatás kérdésével. Hogy azonban mindjárt bele mehessünk a dolog érdemébe, mielőtt még az anyag módszeres feldolgozásához érkeznénk, minden számban közlünk *tanítási mintákat*, melyekhez a módszeres utasításokat és az igazolást a munka rendjén majd megállapítandó és kidolgozandó vezérkönyvi részletek fogják adni. Addig is a közölt tanítások, mint önálló példák, tekintendők.

Alapvetés.

1. A vallástanítás célja. Eljárásunk alapelve

A vallástanítás nem ismeretközlés. Vannak tantárgyak, melyeknél a tanítás végső célja valaminek megtanulása, maga az ismeret. Pl. a nyelvtanban, vagy a matematikában, ha egy szabályt, törvényt, műveletet megtanítottunk, elértük a célunkat, mert az így megállapított szabályt ezután számtalan esetben alkalmazhatjuk. Itt a további teendő csupán magának a törvénynek konkrét esetekre való alkalmazása, a *gyakorlás*, mely azonban semmi új ismeretet nem ad és további haladást nem jelent. Továbbá az ilyen *ismeret közlő* tárgyakkal egészen mellékes az, hogy a tanulás alatt a növendék jobbá, vagy rosszabbá vált e lelkében, hogy változott-e a jelleme? Ezek az ismeretek, hogy úgy mondjuk, az *ő örök sorsával* nem állanak közvetlen kapcsolatban. Ha igazságos tanító vagyok, a matematikából annak a tanítványomnak adom a legjobb kalkulust, aki a kamatoskamatot legjobban kitudja számítani és nem annak, aki talán lelkileg nemesebb, de összeadni se tud tisztességesen. A tapasztalat is bizonyítja, hogy a tisztán ismeretközlő tárgyak a lelki élet minőségére a legtöbb esetben közönyösek maradnak és csak azoknál a nagy

tudósoknál válnak a lelki élet emelőtényezőivé, akik képesek az egyetemes összefüggések filozófiai szemlélésére. Vannak aztán olyan tárgyak, melyek már a gyermek fejlődő lelkének *minőségére* gyakorolnak befolyást, amelyek természetöknél fogva, az öntudatos kezelés mértéke szerint, jellemképző, életnemesítő, ideálalkotó erővel bírnak. Ezek azok a tárgyak, amelyek *emberekkel, emberi étellel* foglalkoznak vagy állanak összefüggésben, mint a történelem, irodalom, földrajz, művészi tárgyak. Ezeknél az egyszerű közlés esetén is működik a nevelői erő, mert a lélek természeténél fogva talál bennük ideális pótléket kibontakozó élete számára. Ha pedig öntudatosan, egyenes nevelői céllal kezeljük őket, a mint kell is, akkor fontos eszközeivé válnak a nemes emberi élet teremtésének. Minden tantárgynál határozottabban, a maga egészében *nevelői* jelleggel bír a *vallástanítás*, amelynek egyedüli célja a *gyermek lelkének vallásos épülése*. Az ismeretek csak annyi értékkel bírnak, a mennyiben a vallásos épülést szolgálják; önmagukban tehát eszközi jelentőségűek. Minden konkrét vallásos szemléletnél, melyek a vallásos ismeretek összegét adják, elveszti önértékét a *történeti és ismereti* vonás és értékessé válik azért, mert az én saját lényem és életem *örökkévaló* javait teszi öntudatos birtokommá. A gyarapodás épezért nem az ismeretek, hanem a hit, a szeretet, a láthatatlanokba való belegyökereszés folytonos növekedésében birja mértékét. Annyiban éri el a célját a vallástanítás, amennyiben Isten élete, a jézusi élet reális birtokává lesz a gyermekeknek.

E cél elérésére *sajátos eljárás* áll rendelkezésünkre. Ennek az eljárásnak az alapelve pedig az, hogy a *gyermek lelkében megragadó képeket ültetünk el*, melyek érzéki, eleven és pompás köntösükben a lélek örök javainak életerős csiráit rejtegetik, melyek most, először a gyermeki lélek világának formáiban és motívumaiban birják megragadó erejüket, de a szellem érése közben mindig új és új oldalukkal fordulnak az öntudat felé, amelyek, ha a tudat alatt is, a gyermekkel együtt nőnek, teljesednek, gazdagodnak a jelentésben és a lélektan tanúsága szerint kedvező pillanatokban *kivirulnak* az emlékezetben és megteremtik a léleknek azt a forróságát, melyből a vallásos élet, a tett születik. Az a kép, melyből valaha, talán az életnek egy kritikus, sötét, zavaros pillanatában menyei fényvel ragyog ki a fölszabadító jelentés, bizonyítja meg a vallástanítás sikerét. A vallástanítás ezt akarja elérni, azért az Úr példázata szerint valóban *magvetés*, melynek 30, 60, 100 annyi gyümölcsét a jövő aratja le; sikere nem pillanatnyi, ismeretekben, szavakban teljesen kifejezhető, vizsgálatokon fényesen bemutatható; sikere sokszor évek múlva lesz, sokszor egészen rejtve marad a világ elől és talán csak a lélek mélyén végbemenő mély és titkos megrendülésben nyilvánul ki. Azonban a vallástanítónak mindig ezért az igazi aratásért kell hívő, erős reménykedéssel dolgozni és sohasem pusz-

tán azért, hogy oly ismereteket adjon, amelyekkel pontosan be lehet számolni.

A magvetőnek két kötelessége van: jó magot vetni és a talajt tőle telhetőleg fogékonyá tenni a megtermékenyülésre. A többi Isten dolga. Minden emberek között *legnagyobb hittel* a vallástanítónak kell birnia. Megtéveszthetetlen erős hittel abban, hogy az Örökkévaló Isten a maga titokzatos, csodálatos útjain igenis meghozza az aratás áldott pillanatait, melyekben Ábrahám hitéből, Jákob tusáiból, próféták látomásáiból, Jézus Krisztus szenvedéseiből és diadalából: a hit vetéséből a *mi* üdvösségünk gyümölcse fakad ki.

2. A vallás taníthatósága.

Ha az ismeretközlés a vallástanításnak csak eszköze, éspedig csak egyik eszköze, kérdés, hogy mi és mennyiben tanítható a vallásból? Ismeretes, hogy e kérdés felállításánál két igen merev ellentét áll egymással szemben. Az egyik szerint a vallás, mivel nem ismeret, egyáltalában nem tanítható; a másik szerint, mivel a vallás lényege épen az Istenről és az ő üdv munkájáról alkotott ismeret, egész terjedelmében tanítható. A kérdéssel a „mit cselekedjünk atyámfiai, férfiak?” szempontjából okvetlenül tisztába kell jönie minden öntudatos vallástanítónak. A kérdés megoldásához két dolog tisztázása szükséges: 1. *Mi a vallás?* 2. *Mi tanítható?* Ha ezeket megfejtjük, a főkérdés magától megoldódik.

Magát ezt a két kérdést, ebben a kapcsolatban *R. Kabisch*, a nemrég hősi halált halt nagy német katekhéta állította fel „*Wie lehren wir Religion?*” c. munkájában (Göttingen, 1912.). Az érdeklődőknek melegen ajánljuk érdekes, pompás fejtegetéseit. Részünkről a kérdés felállítási módját elfogadván, önálló módon óhajtjuk azt megfejteni a következőkben.

1. *Mi a vallás?* A vallás Istenben való *élet*. Aki él, az gondolkodik, érez, cselekszik. A vallásos ember *vallásosan* gondolkodik, érez, cselekszik s így a vallásban vannak ismeretek, érzelmek és cselekvények. Azonban a vallás lényege, élő központja, kohója *érzelem*, subiectív, kedélyi állapot, éspedig az élet ősellenségétől: a világtól, a bűntől, a haláltól való megszabadulásnak és mindenestől fogva az örökkévaló Isten kezében nyugalásunknak érzése, bizonyossága. Ebből az alapérzésből virúlnak ki a vallásos igazságok és vetődik szét a vallásos életfolytatás. Ha a dolog így áll, akkor a vallásban az érzelem az *elsődleges*, a többi másodlagos. A vallás tehát akkor tanítható, *ha elsősorban az érzelem*, azután az ismeret és cselekvés tanítható.

2. *Mi tanítható?* Először a gondolat, szavak útján. Sokan azt gondolják, hogy egyéb nem. Ha igazuk volna, akkor a vallásból csak a vallásos gondolatok, ismeretek volnának taníthatók. De már láttuk, hogy

akkor nem volna érdemes vallást tanítani, mert a vallásos ismeretek semmit sem érnek vallásos érzések és élet nélkül. Hiába tudom a 10 parancsot, a Hiszekegyet, a Miatyánkot, a szent történeteket, ha egyszersmind nem érzem és élem is azokat. *Minden tanítható, amire az emberben képesség rejlik.* Képességünk azonban nemcsak a gondolkozásra, a tudásra van; hanem a nemes és tisztátalan érzésekre is: a hitre, szeretetre, lelki tisztaságra ép úgy, mint a haragra, irigységre, önzésre, tisztátalan szenvedélyekre, egyszóval az érzelmek egész skálájára, azután a jó és rossz érzelmekből fakadó tettekre és alkotásra is. Ha most már gyökerében ragadjuk meg a kérdést, azt mondhatjuk, hogy az emberben képesség rejlik *magára az életre*, minden irányban. *Magának az életnek kell tehát taníthatónak lennie.* Hogyan? Ezt megvilágítja előttünk a tanítás és tanulás *lélektani törvénye*. Ez a törvény a következő: *minden, amire az emberben funkció van, utánélhető, s az utánélés által elsajátítható.* A tanulás tehát utánélés általi *elsajátítás*, a tanítás pedig ennek az elsajátításnak *tervszerű* irányítása, meghatározása és véghezvivője.

A gondolatok (ismeretek, igazságok) taníthatósága abban rejlik, hogy a tanító szavaiból gondolatának *utánzata* keletkezik a lélekben, mely előbb gyarló, utóbb gyakorlás útján egyre tökéletesebb mása a tanító gondolatának, melyet valaha, a továbbfejtés által a tanítvány teljesség tekintetében a tanítóénál tökéletesebbé is tehet. Így a gyermek a tanító gondolatát *elsajátította*. Azonban épígy elsajátíthatja érzelmeit és egész életfolytatását is. Mindazon képességeknek, melyek a gyermekben rejlenek, a kifejlődés érdekében szükségük van *mintára, eszményre*, melybe az önállító életvalóság indái belekapaszkodnak, melyek hordozzák, képviselik a kibontakozó szellem előtt a célt, a megvalósulást. Nemcsak a gondolkozásra, de a szeretetre, hitre, alkotásra, nemes erkölcsi életre, a hit titkaiba való áhítatos elmerülésre való képesség is egy tökéletesebb szellem hitének, szeretetének, alkotóerejének, nemes életének megragadó ereje által indul életnek, s ép ezért nincs a normális emberi életnek egyellen vonása sem, mely utánélhető és elsajátítható ne lenne. Tehát a gondolatok, érzelmek, cselekedetek egyaránt taníthatók lévén, a vallásban pedig mindezek bennefoglaltatván, mint a szentséges élet egysége, azért a vallás *egész mivoltában tanítható* egy fejlettebb vallásos életnek a fejletlenebbre gyakorolt megragadó hatalma által. Ez a megragadó hatalom tehát *a vallástanítóban ölt testet.*

3. A vallástanító.

„Teremté tehát Isten az embert az ő képére . . . és lehelle belé életnek lehelletét“. A Szentírás ez örökkévaló gránitba metszett szavai mondják meg, mit kell a vallástanítónak tennie. Teremtenie; életet, a saját életét átültetnie kell. Minden igazi nevelésben *két élet* kapcsolódik

össze: a nevelő és a növendék élete. A nevelő: a hatalmasabb, neme-
sebb élet a maga képére teremti a növendék életét azáltal, hogy *ön-*
magát a tanítás útján a gyermek sajátjává teszi. Így hát igaz az, hogy
a tanító nem a *leckét*, hanem *magamagát* tanítja. A tanító vallása a
gyermek vallásává lesz annak egyéniségéhez mérten: ez a végső cél.
Ezért állítjuk mi azt, hogy a siker lehetősége a tanítón fordul meg, ő
a nevelés legfontosabb tényezője. Egyetlen kívánalom ezért a vallás-
tanítóval szemben az, hogy jó vallástanító legyen, mert minden egyéb
magától megjön, ha ez meg van.

Mik a jó vallástanító ismérvei? Először az, hogy vallásossága
lobogó, eleven, forró *élmény* legyen, hogy mintegy „*láttassék benne a*
Láthatatlan“. A hit légköre vegye körül személyét; ahol megjelenik,
beszél, cselekszik, érezze meg a gyermek Isten jelenlétét, hogy vál-
tozzék reális valósággá benne és általa az isteni Lélek. Nincs halálosabb
bűn, mint olyan lélekkel tanítani vallást, mely üres és szűkölködik a
meny minden javaiban. Komoly és félelmes valóság az, hogy a hazug
és üres lélek hazugságot teremt és üres lelkeket alkot a maga ördögi
képére és hasonlatosságára, melyekről számat kell adnia „*ama napon*“,
a mikor minden világossá lesz, a mi el volt rejtve. Az igazi vallástanító
második ismérve a tevékeny, önfeláldozó *szeretet*. Az igazi tanítás
mindig önfeláldozás, önmagunk szétoztása, a szeretet jézusi tékozlása.
Nem a külső és fölösleges érzélgésben áll a szeretet; nem módszer és
forma, hanem az az *önmegtagadó* tevékenység, melyet a vallástanító
mindig a gyermek élete érdekében visz véghez. A szeretet szigorú is
lehet és kívánatos, hogy az legyen; ha igaz és erős, a gyermek önkény-
telen vonzódással adja át magát e teremtő indulatnak még akkor is, ha
a maga idejében fenyíték képében áll elébe.

Harmadik ismérve a jó vallástanítónak az, hogy ő a jézusi életnek
felekezeti, egyházi exponense, aki az anyaszentegyház történeti alapján,
megszentelt hagyományaiban gyökerezve, nevel *a láthatatlan*, eszményi
egyháznak polgárok.

Mindez a kívánalom nehéz. Jó vallástanítónak lenni *hivatás és*
önnevelés dolga. Ha meggondoljuk, mily hamar elveszítjük csak türel-
münket is, méltányolni fogjuk e kívánalom komolyságát.

De komoly hivatásérzet és önnevelés mellett az iga gyönyörűsége,
a teher könnyű, az önfeláldozás pedig gyarapodás a menyei javakban.
Gondoljuk meg, hogy a mi vallásos *önnevelésünkön* és nevelésünkön
Isten ügyének sikere nyugszik. Százszor gondolja meg mindenki, milyen
indulat van szívében, mikor a gyermekek előtt a mennyei Atya dol-
gairól beszél.

M. S.

Várni, míg a pillanat eljön; nem várni, ha a pillanat elérkezett: tudod-e
lelkipásztor, mekkora művészet ez és mi mindent tesz lehetővé?

Rittelmeyer.

Tanítások.

1. Sodoma és Gomora.

— III. el. osztály. Ószövetségi szent történetek Isten barátairól és ellenségeiről. —

Az elmondandó történet egyik tagját képezi az Ábrahámról szóló tanítás-sorozatnak, melynek kiemelkedő pontjai: Ábrahám elhívása, vándorlása, élete Kanaánban; Sodoma és Gomora sorsa; Izsák feláldozása; Sára temetése; Rebeka elhozása az őshazából. Az egész sorozatot egy nagyobb gondolat tartja össze, mely Isten ígéretei és azok beteljesedése körül forog. Isten azzal az ígérettel küldi ki Ábrahámot az őshazából, hogy nagy nép atyjává teszi; annyi gyermeke lesz, mint a csillag az égen és az övé lesz a legszebb ország, az Igéret földje. Az előző tanításban már elmondottuk Ábrahám hívó, engedelmes elszakadását hazájától a bizonytalan jövődől, küzdelmes vándorútját, elszegényedését, hazátlanságát, sátorokban, vendégként lakozását az ígéret földjén, azt a külső csalódást, mely Isten ígéreteinek látszólagos be nem teljesedésében érte, egyszersmindt tűrő és állhatatos reménykedését. Az egészet úgy kell beállítani, hogy az ígéreket *lelki* teljesedése világoljon ki a végén, hogy az ő *lelki gyermekei*: a hozzá hasonló nemes, szent lelkek és Isten menyei országa voltak azok, a miket az ígéreket rejtegettek. Evégből már elmondottuk, hogy Kanaán népci, királyakkal élükön, hogy szerették és ismerték meg „Ábrahám atyában“ Istent, hogy lettek Isten gyermekeivé az ő társaságában, s ezzel együtt az ő lelki fiaivá, mint érvényesült igazi királyi fenséggel az ő atyai akarata azokban az országokban, *mintha* csak az övéi lettek volna, mint világolt ki Isten nagy céija az ő külsőleg hánytvetett életében, mellyel Isten milliók szívét akarta magának megnyerni. Erre világít majd rá Izsák története is, melyben a „testi“ gyermek, az „egyetlenég“ elvételének kísértésével is rákavar mutatni Isten ígéreteinek lelki jelentésére és arra, hogy az ígéreket teljesedése egyedül az *ígérő*-nek boldog bírásában van. Ebbe a keretbe illeszkedik bele középső tag gyanánt az alábbi tanítás, melyhez a bővebb módszeres utasítások a dolog rendjén később adatnak meg. Egyelőre álljon itt mutatvány gyanánt, melyet ne tekintsen az olvasó szóról-szóra leadható tanításnak, hanem olyan kísérletek, mely az anyagnak lehetőleg teljességét törekszik felölelni, s ezáltal indítást adni belőle fakadó, egyik- vagy másik oldalát precízebbül kidolgozandó tanítások számára.

I. Óra. Elbeszélés.

1. Csak két város volt, melyek Kanaánban való vándorlása alatt ellenségei lettek Ábrahámnak: *Sodoma* és *Gomora*. Fényes, büszke városok voltak, gazdagságuk és hatalmuk temérdek: de lakóik elvetemült gonosz rablónép valának; istenkáromlók, vadak, csak testüknek élők és egymást is pusztítók. Nem volt előttük semmi szent. Evés-iváson túl semmit se imádtak és csak önmagukat szerették. Ábrahámban, mert sátorban lakott és egyszerű ember volt, ők csak egy „vén cigányt“ láttak, akit nem szüntek meg gúnyolni. Nem volt a lelkük jó ahoz, hogy felismerjék benne Isten közellétét. Ábrahám nem is költözött közéjük; a határon egy kies domb volt, ott ütötte fel sátorát a nagy tölgyfa alatt. Csak unoka testvére, Lót, aki vele jött ki a régi hazából, költözött be Sodomába, a város végén egy kis házikóba feleségével és 2 leányával. De távoltartotta magát a gonoszoktól. Csak a felesége volt az, aki szóba

állott és megbarátkozott velük, vesztére. Először csak egy-két asszonnyal ismerkedett meg a kútnál; majd elment hozzájuk látogatóba; azok elhívták lakomáikba, táncaikba, végre egészen közöttük élt. Eltanulta gonosz beszédüket, elvetemült szokásaikat, elfeledkezett Istenről és olyanná lett, mint azok. Lót és tiszta leányai, akiket féltve őrzött, vérző szívvel látták ezt, de nem tudtak rajta segíteni. Imádkoztak érte és még jobban szerették, de hiába.

Ábrahámnak a határon se volt nyugta a városiaktól. Egész csapat gyermek ment oda naponként és miközben kövekkel dobálták a tisztas öreg Ábrahám atyát, gúnyolódva kiabálták: „Vén cigány! Vén cigány! Foltozd meg az üstömet! Patkold meg a lovamat! Vén cigány, vén cigány!” A sodomai pásztorok mindegyre elhajtották nyájait, összekaptak pásztoraival; a város lakói betömték kútját, sőt a király ki is tiltotta őt a városból, azt izenvén neki, hogy leütteti a fejét, ha oda belép. Mindezt miért? *Mert a rossz gyűlöli a jót, a gonosz ellensége annak, ami szent.* Pedig az Isten utolsó próbára akarta tenni őket, mikor közülük küldte Ábrahámot.

2. Alig is várta Ábrahám, hogy valami jót tehessen velük. Mert azt hitte, hogy ha jót tesz velük, megismerik és megjavulnak. Az alkalom nem késett. Egy napfényes reggelen büszke Sodomabeli úr nyargalt el az úton fekete paripán. A hogy a domb alá ér, épen Ábrahám sátora előtt megijed ám a ló, nagyot ugrik és messzire ledobja gazdáját, maga pedig elrohan a város felé. A sodomabeli ember arca esett. Bevágta a fejét egy nagy kőbe és elájult. A vér patakzott a homlokából. Mikor ezt látta Ábrahám, leszaladt a dombról, a hogy csak öreg lábai birták, felkapta az eszméletlen embert, bevitte sátorába, kimosta a sebeit, bekötötte, lefektette és csodatévő füvekkel gyógyította. De az ember nagy beteg lett. Hetekig feküdt lázban, magáról se tudva a sátorban. A városiak azt hitték, megölte valaki, mert lova egyedül tért vissza. Az eszükbe se jutott, hogy Ábrahám ápolná. A rossz nem tudja elképzelni a jót. Végre felépült a beteg és megerősödött. Ábrahám boldog volt, újjongott. „Adj hálát az Istennek, mondotta, hogy megmentett a haláltól.” És tudjátok-e, hogy köszönte meg a sodomabeli ember Ábrahám jóságát? Felemelte az öklét, csikorgatta a fogait és Ábrahám felé rázva karjait, így ordított: „Majd adok én neked ezért, te vén cigány!” Ezzel hazafutott a városba és telekiabálta az uccákat, azt hazudva, hogy Ábrahám ütötte le a lóról. A király is meghallotta ezt. Gonosz kacajra fakadt és kijelentette, hogy Ábrahámot megöleti. Örvendett, hogy ürügyet talált erre, mert régóta megkivánta Ábrahám nyájait, sokezer ökrét, tevéit, szamarait. El is határozták a főemberek, hogy halálra kinoztatják Ábrahámot és vagyonát szétosszák maguk között. Az utolsó szolgáláig haljon meg egész házanépe, kiáltott a király! De hogy Ábrahám meg ne tudja, mi készülődik, titkot fogadtak a gonoszok és kitzűték a napot, a mikor majd

rajtaütnek. Addig is, mintha semmi se készülne, a király egy hétre szóló nagy lakomát hirdettetett ki népének, hogy majd ne haragudjanak, ha Ábrahám vagyonát magának és barátainak tartja meg és nekik nem ad belőle. Mindenki készülődött hát az ünnepre. Estére ki fogják világítani a városokat és mindenki ehetik, ihatik, dalolhat, táncolhat, a míg csak bírja.

3. Alkonyatkor Ábrahám csendesen ült a sátora előtt és nézte a leáldozó napot. Istenre gondolt és áhitatos imádság fakadt szívében. Egyszerre a nap aranyos sugaraiból eléje lépett a jó Isten. Ábrahám arcra borúlt. Miért jöttél édes Uram? kérdezte rebegeve. „Megyek Sodomába és Gomorába, válaszolt az Úr. Láttam a mi történt. Tudom az ő gondolataikat. Elfognak pusztulni ezen az éjszakán.“ Ábrahám szive megindult: Ne, ne Uram! mondotta. Bocsáss meg, hiszen én csak por és hamu vagyok, de szólanom kell. Hiszen ekkora 2 nagy városban nem lehet mindenki gonosz! A jót is elpusztítanád a gonosszal egybe? A föld bírója ne lenne igazságos? Isten szeliden felelt: „Mit gondolsz, hány jó ember van ott?“ Ábrahám gondolkozott, aztán így szólt: 50 csak akad, Uram, a sok ezerből! „Jó, mondotta az Úr, ha lesz ott 50 igaz, megbocsátok a 2 városnak.“ Ekkor Ábrahám sebesen számolni kezdte, vajon hány jó lehet ott? Ijedten vette észre, hogy sokat mondott. Könnyörögve szólt: Bocsáss meg a te nyomorútl szolgádnak: hátha csak 40; nem, hátha lesz ott 30; vagy legalább 20; nem, csak tíz igaz? azokat is elpusztítod? Az Úr gyönyörködött Ábrahám jó szívében. Nem akarta megszorítani azt, aki gyilkosaiért is könnyörögni tudott. „Jó mondotta, ha 10-et kapok ott igazat, mind az egésznek megkegyelmezek.“ Erre megnyugodott Ábrahám, az Úr pedig eltűnt a Nap utolsó sugaraiban:

4. Aznap este egy nagyszakállú aggastyán ment keresztül Sodomán és megállott a Lót ajtaja előtt. Lót künn ült a kapu előtt a padon. Mikor meglátta a jövevényt, feiállott és meghajtotta magát: Jőjj be hozzám, atyám, mondotta barátságosan; ne kerüld el szolgádnak szégyén házikóját. Hadd hozassak vizet és mosd meg lábaidat a portól, pihend ki az éjjel fáradságodat, hiszen látom, hogy messziről jöttél. A leányaim meg csinálnak jó vacsorát. Az ősz idegen csendes hangon felelt: Köszönöm a jóságodat, fiam. És mert csakugyan nagyon elfáradtam, el is fogadom a meghívásodat. Ezzel a kezét nyújtotta Lótnak és a szemébe nézett. A mint Lót kezet fogott az aggastyánnal, érezte, hogy az a kéz olyan erős, mint a vas és mégis gyöngéd, puha. A szemében pedig fényes, meleg sugár világított. Bizonyosan valami király ez, gondolta tisztelettel és boldogan vezette be házába. Két leánya is tisztelettel felállott és kezet csókolt az öregnek, aki megsímogatta a hajukat és megcsókolta őket. A két leány erre vígan kiszaladt a konyhába és dalolni kezdett. A ház megtelt kedves vidámsággal. Csak a Lót felesége nézett hidegen a vendégre és mikor a szemébe nézett,

összeborzadt és lesütötte a tekintetét. Majd észrevétlenül odasugott Lótnak: Mért fogadtad be ezt az öreget? Nem szeretem! Mért nem hívtál vendégeket a városból? Hadd múlassunk egy kicsit! Lót szomorúan nézett a feleségére és szégyelte magát vendége előtt. Hátha meghallotta? De az nyugodtan ült és nem vett észre semmit. Az asszony zsörtölődve ment ki a konyhába, ahol leányai vígan dalolva főzték a vacsorát. Mért van olyan jó kedvetek? kérdezte. Ah, édesanyám, mondta a nagyobbik, oly jóságosnak, kedvesnek látszik ez az öreg ember. Úgy örvendünk, hogy idejött! A kisebbik leány boldogan intett hozzá a fejével. Ugyan mit beszéltek, bosszankodott az asszony, hisz ez egy tudatlan, kopott vén koldus! Apátok is jobban tette volna, ha ma este a városba visz bennünket. Ott nagy lakomát tart a király és mindenki ehetik, ihatik, táncolhat reggelig. Nem! Nem! mondották a leányok — azok gonosz emberek ott és a király rabolta azt, ártatlan népektől, amit asztalaira raknak . . . Hát aztán? kiáltott az asszony, akinek van ereje, az rabolhat, gyilkolhat! Én bizony ott szeretnék lenni a királynál!! A leányoknak könyes lett a szemük. Átfogták anyjuk nyakát és úgy rimázkodtak: Ne menjen oda édesanyám! Ne szeresse őket! Szeressen minket és őrizzen meg tőlük! Velem fogtok jöni, kiáltott az asszony mérgesen és táncolni fogtok a királynak!! Nem, nem, akkor inkább édes apánkhoz futunk! kiáltották a szegény leányok, akik borzadtak a gonosz királytól és népétől. Erre az asszony is megijedt. Jó hát, mondotta, akkor csak múlassatok azzal az öreg koldussal! De tudom Istenem, én a lábamat se teszem be a szobába! Becsapta az ajtót, elment és lefeküdt. Az ablakon át hallszott a vad muzsika a király palotájából. Azt hallgatta és sírt haragjában, hogy nem lehet ott. De a lelke ott volt a gonoszok között.

Azalatt Lót és a leányai megvacsoráltak az idegennel. Erősen szégyelték, hogy az anya nincs köztük. De az idegen úgy tett, mintha ezt nem is vette volna észre és olyan kedves, szép dolgokat beszélt, hogy lassanként felvidúltak. Vacsora után ágyat vetettek az ősz embernek a vendégszobában és mindnyájan lefeküdtek.

Csend volt a házban, csak távolról hallszott a gonoszok muzsikája és vad lármája. Éjfél tájban egyszerre csak megzörgeti valaki a Lót ablakát. Lót felébred, megdörzsöli a szemét, felugrik, kinyitja az ablakot. Hát nagy tömeg ember áll a háza előtt, botokkal, fegyverrel. Látszott, hogy sok bort ittak és a szemük villogott, mint a farkasoké. Mit akartok? kérdezte Lót megdöbbenve. Erre egyik, a vezetőjük megszólalt rekedt, csúnya hangon: Nálad van-e az az öreg ember, akit ma alkonyatkor láttunk a városban? Nálam van, felelte Lót, a vendégem ő. Mit akartok vele? Tüstént hozd ki őt hozzánk, mondta az ember, aranylánc lógott ki a tarisnyájából. Úgy látszik, kincseket rejteget. Nősza, ki vele!

Lót megrémült. Rimánkodni kezdett: Édes atyámfiái, csak ezt ne! Vendégem az az öreg ember és jószágos, szent ember az. Ne cselekedjetez gonosztságot! Megver az Isten! Az emberek elkacagták magukat. Mit nekünk az Isten? rikoltották. Nekünk arany kell! Ki vele gyorsan, különben betörjük az ajtót és mind valamennyieteket agyonverjük! Lótnak elfacsarodott a szive. Kedves szép leányaira gondolt, meg a vendégére. Aztán megerősítette magát, kiegyenesedett és bátran így szólott: Jól van! Engem megölhettek. Kimegyek hozzátok. Üssetek agyon. Odaadom a pénzemet is. De a vendégemet, aki nálam keresett menedéket, nem fogjátok bántani, amíg én élek! Gaz és hitvány volnék, ha elárulnám őt! Én félem a szent Istent!

Mit nekünk a te rongyos életed és garasaid? ordították a zshiványok. Nekünk az idegen ember kincse kell!! De ha betörjük az ajtót, akkor vele együtt téged is összevágunk! Mi lesz hát? Lót könnyörögni kezdett: Atyámfiái! Ami legdrágább nekem, két gyöngye leányom, kihozom nektek, öljétek meg azokat inkább! Nem csak énrettem, de érettetek is kérlek! Elkárhozik az, aki ártatlan vendéget öl!! — Szavai elvesztek az ordítózásban. A gonoszok rárohantak az ajtóra. Botok, fejszék dörögve csapkodták a kemény ajtót; rengett a ház, az ablakrostélyok pattogtak, görbültek a vad csapások alatt. Mindenki fölébredt. Berohantak a Lót szobájába. Az idegen is benyitott. Megtudta, hogy mi van künn. Ki akart menni. De Lót eléje állott, a két leány pedig átfogta a lábait: Nem, nem, fuss el kérünk a kert felé, a hátulsó ajtón; mi hadd haljunk meg érted, Uram! Csak az asszony kiabált mérgesen: Hagyjátok hogy menjen! Én kinyitom az ajtót! Engem nem bántanak, hisz barátaim! Hahaha!

A két leány ekkor az anyjához rohant: Édesanyám, az Istenért, mit akar? gondoljon Istenre! Inkább haljon meg velünk! Ne, ne, ne nyissa ki az ajtót . . . Uram, fuss, a míg nem késő!

Az asszony a vállait vonogatta. Ha mindenkép el akartok pusztulni ezért a vén jöttmentért, ám lássátok. Én az újjamat se mozdítom. Legyen ahogy lesz. Szabaditson meg titeket az Isten, akiben hisztek! Nekem úgy sem lesz semmi bajom!

Újra bement a szobába és hallatszott, amint bevágva az ajtót maga után, a sodomabeliek egyik gonosz, istentelen énekét kezdte dudolni. Erre Lót és a leányai zokogva kérték az idegent, hogy ne haragudják meg, talán elvette a félelem az eszét az asszonynak. Az ajtó ekkor nagyot reccsent, a mint vad erővel rárohantak a gonoszok; sarkai recsegve engedtek és a fal dübörögve omlott le mellőle.

Oh Uram! sikoltották Lóték, most már fuss, mert itt az utolsó perc! Mi pedig imádkozzunk, szólta Lót a leányokhoz. Térdre estek és az égre emelték arcukat. Ebben a percben az öreg ember alakja nőni kezdett, felmagasodott, ősz fűrteiről és szemeiből fény áradott szét a

szobában, fenséges és szép volt, mint a nap és hangja, mint a harang, zendült meg: *Itt vagyok! Ne féljtek! Engem nem lehet fegyverrel megölni!!* . . . A három imádkozó feltekintett fényes arcába, aztán reszketve arcraborúlt és ajkukon egyetlen szó remegett: *Isten!*

Ő volt. „Menjetez, jó emberek, szólott hozzájuk szeliden, mentsetek meg tiszta életeteket. Mert nem marad itt meg semmi. Elpusztítom ma az én ellenségeimet!” Oh Uram, Szent Isten, szólott a nagyobbik leány, engedd elvinnünk édesanyánkat is! Elrontották a rossz emberek, de hátha még ő is megjavulna? Hadd vigyük őt magunkkal! „Jól van, mondta az Úr, vigyétek. Lássátok meg, hogy szeretlek titeket. Fussatok a hegyre fel. De hátra ne nézzetek! Szivetek örökre megtörne és megfagyna bennetek a vér!” Erre Lóték berohantak a másik szobába, ahol a gonosz asszony már aludt és még álmában is dudorászta istenkáromló énekét. Felrázták álmából és a fülébe kiáltották: Jöjj, jöjj, Isten volt itt, elpusztulnak a városok, mentsd meg életedet! „Hagyjatok békét!” kiáltotta Lót felesége. „Elment az eszetek! Álmodtok! Ki látta az Istent valaha? Én bizony nem megyek!” De megragadták és erőnek erejével hurcolták magukkal a kerten át, ki a hegynek. Közben szüntelenül remegve imádkoztak. Ekkor a jó Isten sötét felhőnek testét öltözve magára, felszállott a két város felé, széttárta karjait felette és elterítette palástját kelettől nyugatig. Lenn a két város ünnepi fényben sugárzott, az uccákon duhajkodó, verekedő, ittas tömegek tolongtak és borzasztó káromkodásuk lármája felhangzott Istenhez. Hiába könyörgött Ábrahám, nem akadt 10 igaz sem a 2 városban.

Mikor legvadabb volt a lárma, az Úr kebeléből egy vakító villám csattanva vágott alá, egyenesen a királyi palota tetejére. Egyszerre lángbaborúlt az egész. Aztán másik, harmadik villám csapott le és megannyi utcasor gyúlt ki egyszerre. Majd százával omlottak alá a halálos csapások, rettentő dörgés között és egyetlen lángtenger lett alant a két hatalmas város. Messziről úgy látszott a sűrű villámlás, mintha tűzeső szakadt volna az égből. És odalent, mint a pokol ördögei, égve, szörnyű kinok közt egész tömegek estek orditozva a lángtengerbe. Lóték rettentő félelemmel futottak fel a hegy oldalán. Hallották a szörnyű dörgést, a hegy oldala visszaverte a hangot és a vakító fényt, de behúnyták a szemüket és nem néztek hátra. Lót felesége azonban folyton viaskodott, tépte ki magát kezeiből, Lótnak pedig, a ki a felesége szemére tapasztotta kezeit, vad haraggal újjait harapdálta. Egyszerre aztán végső erejével egészen kitepte magát kezeiből, megfordult, kitérta karjait a városok felé és kétségbeesve felkiáltott: Oh én barátaim! Oh én szép, édes városaim! Isten!! . . . Többet nem tudott szólani. A mit látott, az megtörte a szivét és a vér megfagyott ereiben. Ott maradt kővé dermedve, örök rémülettel az arcán, holtan. Végre a föld irtózatossal rohogással beszakadt a villámcsapások alatt és a két város romjai

mindenestől belesülyedtek a szakadékba. Sűrű fekete füst gomolygott fel az égre és aztán csend lett. Lóték fenn a hegyen ekkor valami nagy, keserves sírást hallottak, a mítől sajogni kezdett a szívök és zokogni kezdtek. Az eső omlott, omlott az égből az elpusztult városokra.

5. Ábrahám is felébredt sátorában a menydörgés szavától. Látta a mint a városok lángba borultak. Tudta, hogy Isten ítéletének órája megérkezett. Az egész éjszakát arcraborúlva, forró imádságokat rebegeve töltötte el. Imádkozott a gonoszok lelkéért.

Másnap reggel, mikor az eső is elállott, kiment, hogy megtekintse, mi történt. És íme, mit látott! A városok helyén sötétvízű, mozdatlan tenger feküdt. A vize pedig ihatatlan keserű volt. Ekkor Ábrahám megértette, mi ez és térdre roskadt. Isten könnyei ezek! kiáltott fel és köny lepte el az ő szemét is. Valóban, Isten megsíratta a rosszat, aminek el kellett pusztulnia. Megsíratta azt a két várost, mely az ő édes gyermekeinek boldog otthona lehetett volna és ahelyett minden gonoszságnak pokla lett. Könnyeiből támadott az a tenger, mely elborította az elpusztult két várost lakóinak szénné égett tetemeivel, s melyben nem él meg semmi vízi állat és ezért mai napig Holttenger a neve.

De ha beteg ember fürdik benne, visszanyeri egészségét, mert Isten könnyéből élet támad.

II. Óra. Tanítás.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Milyenek voltak a Sodomabeli gyermekek? Hogy csúfolták Ábrahámot? Hát a felnőttek jobbak voltak-e? Mit láttak ők is Ábrahám-ban? Mit nem tud meglátni a gonosz ember? (A jót, a szentet.) Mit csináltak Ábrahám kútjával? Mit akartak hát vele? (Elpusztítani.) A pásztorok mit csináltak? A király mit izent Ábrahámnak? Ezek mind az életére törtek. Mit nem tud szenvedni a gonosz? (A jót.) Hogy hálálta meg a Sodomabeli ember Ábrahám jóságát? Mit határozott a király és barátai? Vajon a királynak Ábrahám élete kellett? Igazságot akart szolgáltatni? Mit akart hát? Mire vágyott? (A vagyonára.) Mit akartak a sodomabeliek a Lót vendégével cselekedni? (Kirabolni, megölni.) Miféle szent jogot sértettek meg? (A vendégjogot.) Kit akartak tulajdonképpen megölni? (Az Istent.) Tudták-e ők ezt? Nem, de mégis úgy volt. És úgy is van, hogy minden gonoszság tulajdonképpen *Isten ellen* irányul. Legnagyobb jóltevőjüket, a szent, jóságos Istent akarták megölni. Ezek az elvetemedett emberek *lelkökben már gyilkosai voltak az Istennek.*

2. Sokáig várt-e Isten megtérésükre? Milyen a mi menyei Atyánk a bűnösökkel szemben? (Türelmes.) Miért küldte oda Ábrahámot? (Hogy még egy utolsó próbát tegyen velük.) Végre mit csinált? (Maga ment középük.) El kellett-e hát pusztulnia e 2 városnak? (El.) Ki volt ennek egyedüli oka? (A bűnös emberek maguk.) *Az Isten nem vár*

örökké. Mikor aztán elpusztultak, mit csinált Isten? (Sirt.) Miért sirt? (Sajnálta őket.) *Isten sajnálja a rosszat.* Megérdemli-e a rossz ezt? (Nem.) Mit síratott hát bennük Isten? A jót, a mivé lehettek volna. Megsíratta azt a szép, szent életet, a mit élhettek volna, azt a drága földet, a mely menyország lehetett volna és pokollá tették az emberek. *A rosszat sajnálni kell, mert jó lehetett volna.* A rosszat síratni kell, mert ennek a világnak a számára örökre elveszett benne Istennek egy drága ajándéka.

3. Mit tettek Ábrahám és Lót meg a leányai, mikor hallották a menydörgést? (Imádkoztak.) Kikért imádkoztak? (A gonoszokért.) A testükért imádkoztak-e? (Nem, a lelkükért.) Ha tudták volna, hogy reménytelen az imádságuk, imádkoztak volna? (Nem.) *Tudták, hogy Isten megmentheti a lelket a kárhozattól.* Gyermekek! Mit csinál a kertész a terméketlen fával? (Kivágja.) Hová teszik a kivágott fát? (A tűzre.) Mi lesz belőle? (Meleg.) Jót tesz-e a meleg a fázó embernek? Lehet-e élni tűz nélkül? (Nem.) *Látjátok, a rossz fa a tűzben áldássá lesz.* Isten úgy tett, mint a kertész. Elpusztította, kiégette a rosszat, de a lelkük a szenvedésben megtisztult. Mit gondoltok, ha valaki e földön elrontotta az életét, azt Isten többé nem használhatja fel az ő szent céljaira? (De fel.) Hol? *Egy másik életben.* De csak minek az árán? Nagy szenvedésnek, méltó büntetésnek az árán. Felírok valamit a táblára. Olvassátok el: *Sajnálom a rosszat, mint Isten. Imádkozom érte, mint Ábrahám és Lót. Hiszem, hogy Isten a rosszat jóvá teheti a szenvedés, a halál által.*

4. Milyen volt a Lót felesége a régi hazában? (Jó.) Hogyan lett rosszá, mond el! Először: barátkozott a rosszal, aztán megkivánta, aztán mind jobban megszerette, végre gyakorolta is. Mit is csinált, mikor lefeküdt? (Hallgatta a zenét.) Mire gondolhatott? (Hogy azok hogy múlatnak.) Elkergette-e ezt a képet? Hát? (Tovább foglalkozott vele.) Először ott volt a szívében a rossz kívánság. Ebből keletkezett a rossznak a képe. Ő ezt a képet szépítgette, festegette, gondolkozott rajta. Ez a kép mind kedvesebb lett neki. Végre nem tudott tőle elszakadni. Azt mondjuk, hogy addig nézett a rosszra, a míg az *megbűvölte.* Mikor látszott rajta a rossz hatalma legjobban? (Menekülés közben.) Tudta hogy meghal, ha hátránéz? (Tudta.) És nem nézett hátra? (De igen.) A rossz erősebb volt. A bűvölet megölte. Annyira szerette a rosszat, hogy vissza akart oda rohanni. Jézus Krisztus mondotta egyszer: A hol van a ti kincsetek, ott van a ti *szívetek* is. Az ő szíve Sodomában volt. *Meg kellett halnia.* Mi történt vele? (Megdermedt.) Mitől dermedt meg? (A borzasztó látványtól.) Rettenetes volt ez a büntetés? A legrettenetesebb. Isten őrizzen meg, hogy az ő sorsára jussunk! Őrizkednünk kell a rossztól. Te sohase kívánsz rosszat? Pl. tanulás közben nem jön kívánságod, hogy elmenj játszani? Mi történik ilyenkor?

Megmondom: a gyermek tanul. A lecke nehéz. Egyszerre eszébe jut a labdázás. Mit csinál ilyenkor egy jó gyermek? Megmondom: elnyomja a kívánságot és még erősebben tanul. Ha nem nyomja el, akkor a labdázás képe mind erősebben, kedvesebben áll eléje. De még elnyomhatja. Ha azonban késik, akkor ez a kép oly erős lesz, hogy megbűvöli. Akkor lecsapja a könyvet és elmegy labdázni. Másnap pedig nem tud semmit. *A rosszat akkor kell elnyomni, mikor még csak kívánság.* Később nehezebb. Végre lehetetlen. De néha olyan erős a rossz kívánság, hogy a legjobb ember is gyenge vele szemben. Mit tegyen ekkor? A legjobb ember, Jézus Krisztus azt mondta: „Vigyázzatok és imádkozzatok.” Ha nem elég a vigyázat, Istenhez kell fordulni. Az imádság erőt ad. A rossz ellen így kell kérni Istent: „Ne vígy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól.” Felirom a táblára: „*A rossztól őrizkedem. Vigyázok magamra és ha a rossz ostromol, imádkozom.*”

5. Ki volt ebben a történetben a legjobb ember? (Ábrahám.) Ki volt vele mindig? (A jó Isten.) Kinek éltek a sodomabeliek? (Maguknak.) Hát Ábrahám? (Istennek.) A ki Istennek él egyedül, azt a rossz nem tudja legyőzni. Felirom: *Én egyedül Istennek akarok élni!*

(Ének: 24. új ének az Erdélyi énekeskönyvben. 4. vers.)

M. S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nem az-e a lelkipásztori hivatal főfeladata, hogy igazoljuk Isten útait az emberek előtt, fejtegyük létünk rejtelmait és tolmácsoljuk Isten szándékait?

Robertson.

Dolgozz komolyan a textus szántóföldjén, de híveidnek ne add a göröngyöket, melyeket fölforgattál; se zsendülő kalászt; még kevésbé szalmát, — adj kenyeret!

Rittelmeyer.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS.

BELMISSZIÓ.

I.

A lelkipásztor munkája a háborúban.

Mindenki tudja, hogy a háború a lelkipásztor vállaira is sulyos feladatokat rótt. Olyan új kérdéseket nyitott meg előtte, olyan kötelességeket halmozott reá, melyek azelőtt ismeretlenek voltak. A sokféle kötelesség és kérdés közül most csak hármat emelünk ki, melyek körülbelől magukba foglalják az új kötelességek egész körét. Először szólni fogunk az *itthonmaradottak* lelkigondozásáról, mint amely eddig aránylag legkevesebb figyelemben részesült, de amely a legtöbb, hivatása magaslátán álló lelkipásztor számára égető kérdéssé vált. Azután a kórházi sebesült katonák lelkigondozásához adunk egy pár új szempontot, mely városi lelkészársainknak válhat könnyebbségére, s végre megkíséreljük felölelni azokat a nem speciálisan vallásos irányú, főképp intézményes törekvéseket, melyek a háború alatti gyülekezeti munkához tartoznak.

I. Az itthonmaradottak lelkigondozása.

1. Hogy az itthonmaradottak lelkigondozásának kérdésében tervszerűen és alaposan járjunk el, tisztába kell jönnünk avval, *milyen változásokat* okozott a háború a híveink vallásos világnézetében. Ez maga igen nagy kérdés és méltó lenne rá, hogy alaposan gyűjtsük hozzá az anyagot, mert ez felel meg arra, milyen ethikai és vallás-erkölcsi hatásokat várhatunk a háborútól.¹ Most azonban minden részletezés nélkül csak a következőket jegyezzük meg: Legelső tapasztalatunk az, hogy a gyülekezet *számban* megapadt, s mint ilyen, könnyebben kezelhető, viszont a legmunkásabb elemek távollétében sokkal több feladat hárul a lelkész és az itthonmaradtak vállára. Azután megfigyelhetjük azt, hogy a gyülekezetben az *összetartás* érzése nőtt, mert a megfogyatkozott tömeg mindig jobban összetart; evvel kapcsolatban látjuk, hogy a gyü-

¹ Különösen fontos lenne ez annak a megoldására: milyen kulturális és építő munkát kell végeznünk a háború után, hogyan lehet a háború tanúságait fölhasználni. E helyen bátor vagyok erre fölhívni lelkészársaim szives figyelmét, s közülük azokat, akiknek ilyen megfigyelésekre kedvük, idejük és alkalmuk van, fölkérni, hogy gyülekezetükben az ilyen észrevehető hatásokat lejegyezni és velem közölni sziveskedjenek. Természetesen-csakis konkrét és teljesen objektív adatok használhatók.

lekezet minden egyes tagját egy óriási erejű *közös érdeklődés* kapcsolja össze. Ennek a közös érdeklődésnek ereje olyan nagy, hogy a *lelki pásztor és a gyülekezet* között is szorosabb, új kapcsolatot létesít. A gyülekezetünk olyan tagjai, akik régebben egészen közönyösek voltak velünk szemben, ma segítségünkhöz, barátságunkhoz folyamodnak. Ez okozza a *lelkipásztor személyes befolyásának* aránytalan megnövekedését. Most mi ez a közös érdeklődési pont? Ez kettős: egy általános: a *haza sorsa* felett való aggodalom vagy abban való reménykedés, és egy különös: az illető *saját családtagjai* sorsáért való aggodás. Épen ez mutatja, milyen erős kell, hogy legyen most a kapcsolat, mert máskor a gyülekezet legtöbb tagjának eszébe sem jutott, hogy a lelkipásztor érdeklődését saját egyéni bajai iránt föl hívja, most egész természetesen beszél hadban levő, vagy sebesült fiáról, férjéről, mint aki bizonyos róla, hogy érdeklődéssel találkozik. Innen, hogy a lelkipásztor befolyása *egyed családok egyéni* életére erősen előtérbe lép. Személyesen, mint a család barátja lesz tanuja a család benső életének, sodródik bele annak történetébe s tapasztal meg olyan örömeket vagy tragédiákat, melyek azelőtt reá nézve ismeretlenül zajlottak volna le.

2. Ezek voltak az állapotok, melyek könnyebbé és áldásosabbá tették a lelkipásztor munkáját. Most lássuk, milyen speciális vallásos *szükségletek* merülnek föl, vagyis milyen vallásos szükségeket emelt ki a háború? Természetes, hogy ezek a szükségek egyénenként különbözők, mégis vannak azonban olyan általános gondolatok, amelyek közösen fordulnak elő. Először is mindenkire nézve tapasztaljuk, hogy a háború megrendítette, megdöbentette. Első gondolata mindenkinek, a háború első hónapjaiban *az Isten segítségébe*, ahogy kifejeztük: „*az igazság diadalába*“ vetett bizalom volt. Mindenki azt gondolta, hogy könnyű lesz győzni, senki sem gondolt a háború rettenetességeire, veszteségeire. Mikor aztán veszteségeket szenvedtünk, sebesülteket láttunk, hallottunk a borzalmakról, akkor jött az *aggódás* kora. Az aggodalommal velejárt egy bizonyos görcsös kapkodás a vallásos szertartások felé. Talán, ha vallásosak leszünk, ha görcsösen bízunk Istenben, valami csoda által segíteni fog, épúgy, ha minél nagyobb jótékonytságot fejtünk ki. A templomok újból megteltek, a jótékonykodás óriási méreket öltött. Azután még sulyosabb lett a helyzet. Fenyegette az ellenség a haza földjét, kísértett a nélkülözés, éhség, akkor, s azoknál néha, akiknek valami családtagja veszett el, beállott a *kétkelés*. Hogy engedheti Isten, hogy az igazság elveszzen, hogy ártatlanok pusztuljanak, a gonosz győzzön? A kétkelés, mely megrendítette az Istenben való bizalmat, gyakran *kétségbeeséssé* vált, hallottunk öngyilkosságokról, melyek ebből származtak. Ez a gondolatmenet természetesen nem volt általános, de nem is ritka. Gyakran találkozunk példás *hősiességgel* és *nemes bizalommal*, de látjuk az *ávvallásosságnak* és *álemberszeretetnek* példáit is. Most

megkeressük azokat a *typusokat*, melyeknek egyes képviselőivel gyakran találkozunk s melyek a lelkipásztor különös gondviselése tárgyát kell, hogy képezzék. A következő typusokat említjük, azok gondolkozásmódját és egy pár indítást a velük való bánásra:

a) a *könnyelmű* typus. Jellemzi a felületes gondolkozásmód a háború ügyeivel és esélyeivel szemben. A maga önző érdekeit még most is előbbvalónak tartja mindennél, semmi komoly magábaszállás nem tapasztalható. Kihaszználja embertársai szorultságát, hogy nagyobb jóvedelemre tegyen szert. Veszhet minden, csak az övé ne vesszen. Bajba jutott embertársain nem segít, azok iránt nem érdeklődik. Néha ezt az aljas könnyelműséget vallásos szólamokkal takargatja s ekkor igen nehéz fölismerni. A lelkipásztornak igen nehéz a vele való bánás, mert álláspontjának helytelenségét sohasem kész elismerni. Most az a kérdés, hogyan bánunk el az ilyen emberrel? Először is tisztában vagyunk avval, hogy hibája az önzés, mely csak a saját hasznát és jólétét nézi. Olyankor legérzékenyebb, mikor valami személyes veszteség érezteti vele a haszon ingatag voltát. Ilyenkor személyes beszélgetésben állítjuk eléje a *mások* veszteségét. Mennyivel nagyobbat veszített, aki férjét vagy fiát veszítette el, mint ő. Neki is van hozzátartozója a harctéren, mennyivel nagyobb veszteség lenne annak elveszte, mint az anyagi kár. Kiméretlenül, őszintén kell elibe állítani az ő saját önző, részvételen életének és munkájának képét, vele szemben azok önfeláldozását, akik az ő javainak is a védelmében hullanak. Rá kell mutatni a kötelességekre, melyek ma mindenkire háramlanak a küzdők, elesettek, ezek hozzátartozói iránt, a közös munkára, mely a gyülekezet minden egyes tagjára vár a közös veszedelem ellen, s mely az *egyéni* érdeket a legszűkebb körbe szorítja vissza, a kedvező helyzetre, melyben ő minden vesztesége mellett is sokakkal szemben van, a nála sokkal szegényebbek munkájára és áldozatkészségére, mennyivel nagyobb az, mint az övé.

b) az *aggódó* typus gondolkozásmódja a következő: Milyen rettenetes az a nagy vérontás! Hogy bírjuk ki még azt, ami ezután jön? Hiszen már most is olyan kevés az ember, a munkás kéz, a munka azokra szakadt, akik itthon maradtak, azok pedig napról-napra gyöngülnek, bátortalanodnak. Elbírja-e ez a szerencsétlen ország ez óriási veszedelmet, bizonyos, hogy előbb-utóbb megsemmisíti a reája haddal jövő félvilág. Mi lesz azokkal, akik elmentek, bizonyára egy sem kerül haza. Minden percben rettegek ottlelvő családtagom életéért. Mikor lesz már vége ennek az ítéletnek, mely egy percnyi nyugalmat nem ad, folytonos remegés, aggodás az életem. Már imádkozni sem tudok, csak morzsolják az ajkaim az imádságot! E typussal való bánásmód első titka a lelkipásztor nyugodt, bizakodó *személyiségében* rejlik. Ha a lelkipásztor maga nyugodt és Istenben bizó, az aggodalmat el képes oszlatni, ellenkező esetben minden beszéde csak képmutatássá válik. Másik titka a lelki-

pásztor meleg, szeretetteljes *érdeklődése* az illető aggodalmainak okai iránt. A megnyugtató gondolatmenete a következő: először utalunk rá, hogy az aggodalom tulajdonképpen alaptalan, hiszen semmi egyéni veszteségről nincs szó; azután, hogy még ha valószínű volna is az aggodalom oka, (hogy a haza nem bírja az ellenállást, hogy családtagját baj éri a harctéren) még akkor is az előzetes aggódás gyöngévé és félénkké tesz, pedig a keresztyén embernek erősnek és szilárdnak kell lennie. Az aggodalom mindig önző, szükkeblű, a mások bánata iránt érzéketlen, keresni kell tehát az alkalmat, hogy résztvegyen a mások bánatában, az csillapítani fogja a saját aggodalmait. Rámutatunk a közvetlen feladatokra, melyek rá várnak, főképp arra, hogy a távollevők megnyugtatója is az ő kötelessége. Végre fölmutatjuk az Istenhez való állandó közellét, az imádság erejét, mely állandó bizalmat hoz a lélekbe.

c) a *kétkedő* típus egy igen veszedelmes következtetésből indul ki. Ilyen következtetéseket sokszor hallunk mostanában, mint: ha Isten a szeretet Istene, hogy engedheti, hogy így öljék egymást az emberek; aztán Isten igazságosságára való hivatkozással: hogyan engedheti az ártatlanok pusztulását? Az ilyen gondolkozásnak kettős eredete lehet: s aszerint kíván kétféle bánásmódot. Vagy az u. n. *objektív* szemlélődés útján jött e gondolatra az illető, vagy valami nagy csapás keserítette el *subjektív*. Az első esetben föl kell világosítani az illetőt a saját képzelte bölcsességének felületességéről. Kicsoda ő, hogy Isten dolgaiba ítélővé tolja föl magát? Rá kell mutatni, hogy az emberiség életé folytonos háború volt, de, hogy éppen ezek vetették mindig egy tisztább élet felé; hogy háború mindig lesz e világon, míg emberek élnek, kik védekezni tudnak; a legmagasabb szeretet az emberek Isten iránti szeretete, melyről nem lehet lemondani, a legmagasabb cél az emberi tökéletesedés, melynek az útja forradalmakon és háborúkon vezet át. A békeség kedvéért megtagadni a meggyőződésünket, vallásunkat, az igazságot, ez alacsonyosság volna, s csak külső békességre vezetne. Végre, hogy a háború nem öncél, nem azért harcolunk, hogy harcoljunk, hanem, hogy egy igazi békességnek, szellemi előhaladásunknak vessük meg az alapját.

Nehezebb a másik eset kezelése, mikor a kételkedés *személyes* veszteség fölötti elkeseredésből származott. Itt először reámutatunk, hogy az illető a maga fájdmával nem egyedül áll, mert vele együtt számtalan bánkódó és aggódó van ezen a földön. Ezzel csökkentjük az érzés erősségét, mely a vigasztalást lehetetlenné teszi. Kifejtjük az ártatlanok halálának jelentőségét, akik a maguk életével védelmeztek bennünket, utalva rá, hogy reánk vár az ő emlékezetük munka és bizalom útján való föntartása. Fölmutatjuk a legnagyobb példáját ennek a Jézus halálában, akinek halála ép Isten szeretetének s a mi Istenhez való kapcsolódásunknak örök példája.

Ezek körülbelől azok a típusok, akikkel a lelkipásztoroknak dolga

van. Terminészetesen ezek nemcsak így külön fordulnak elő, hanem sokszor az egyéni élet kiszámíthatatlan és sablonra nem húzható sokféleségében ; ezért az itt elmondott gondolatok csak vezéreszmék, melyeket a lelkipásztor egyének szerinti munkájában alakítva földolgoz. Van azonban még két gondolat, amivel külön kell törődnünk s amit szó nélkül nem hagyhatunk, ez a következő :

a) az *álbizalom Istenben* : „ha van igazságos Isten, akkor nekünk, akik az igazságért küzdünk, föltétlenül győznünk kell!” Sajnos, ezt a fatalista gondolatot még a szószerkből is gyakran halljuk, annyival fontosabb, hogy erőteljesen lépünk föl ellene. Mi ebben a következtetésben a hiba? Az, hogy egy erkölcsi értéket : az igazságot, anyagi jóval : a győzelemmel cserél föl. Azoknak, akik így gondolkoznak, a következőkép fejtjük föl a dolgot : Először is tisztába kell jönni vele, hogy Isten erkölcsi javakért nem osztogat anyagi javakat. Egy silány világfelfogás alapgondolata az, hogy : a becsületesség a legjobb politika, mert ez azt jelenti : légy becsületes, hogy jól menjen a dolgod. Tehát : 1. anyagi előnyöket ne várjunk erkölcsi értékeink jutalmául. Azután : az igazságosság, becsületesség, Istenben való élet nem eszköze, hanem *célja* az embernek. Az előbbi közmondásban az az erkölcstelen, hogy a becsületességet eszköznek nézi az anyagi jólét elnyerésére. A keresztyén embernek igazságosnak kell lenni akkor is, ha soha nem emelkedik általa mások fölé, ha örökké szegény marad is, mert neki ez lélektápanyag, éppen ezért keresztyén. Tehát 2. tétel : *a keresztyén ember életének célját nem befolyásolhatják soha anyagi körülményei*. Végre rá kell mutatni arra, hogy kétféle győzelemről lehet szó : anyagi és erkölcsi győzelemről. Az anyagi vagy külső győzelem az, mikor az erőnkkel győzünk ; az erkölcsi, belső diadal, ha a háború nyomán műveltségünk, erkölcsiségünk, Istenben való életünk örök értékei nőnek meg. A keresztyén ember főcéljának, legnagyobb értéknek mindig Istenhez való viszonyát tekinti, ha ez megmarad, mindig győz, mint győzött az igazság a reformációban, mint győzött maga Jézus. A végső 3. tétel tehát ez : *a keresztyén emberiség igazi célja s igazi győzelme Istenhez való kapcsolódásának megszilárdulása*, a keresztyén ember tehát első sorban erre a győzelemre vágyik, anyagi diadalra csak annyiban, amennyiben az anyagi győzelem ezt a célt elérni megkönnyíti, elősegíti.

b) *ál-felebaráti szeretet*, mely a jótékonytságot feltűnési vágyból s nem szeretetből űzi. Évvel az emberfajtával, mely még a mai nehéz időkben is buján tenyészik, igen nehéz a lelkipásztornak boldogulni. Legsikeresebb volna a nyílt, szemtől szembe való leleplezés, mely azonban nehezen és ritkán eszközölhető. Mindenesetre erélyesen keljen ki a lelkipásztor úgy a szószerkről, mint beszélgetésben az ilyen irányzat ellen és mindenütt mutassa föl e keményszívű, önző, hívalkodó eljárás undorító voltát.

Ez a két irány, mondhatni a modern vallásos élet két nagy bűne, eretneksége, egyik a hit, másik az erkölcsi élet terén s míg az elsőt komoly és alapos fölvilágosítással sikerülni fog eloszlatni, a másodikat kiméletlenül szigorú rendreutasítással kell kipusztítani minden keresztyén gyülekezetből.

3. A következőkben két *konkrét esetben* óhajtom bemutatni a vigasztalás gondolatmenetét. Természetesen ezt általános sablon gyanánt nem lehet fölhasználni, mert akkor nem illik egyes esetekhez, itt mindenütt csak a módszert szemléltetjük. Ebben és a következő ilyen példákban a következő tervet használjuk: Először tisztába jövünk a panaszokkal, szükségekkel, melyekre válaszolni kell, azután, az illető egyéniségének, körülményeinek ismerete alapján felsoroljuk azokat a motiváló vagy megnyugtató gondolatokat, melyek fölhasználhatók. A keresztyén igehirdető és lelkipásztor nevelői munkájának mindig *motiváló*nak kell lennie, az utolsó gondolat tehát mindig cselekvésre kész.

a) *hadbavonult után* bánkódó család vigasztalása: Először rendezzük a panaszokat: az elválás nehézségei és fájdalma; aggodalom a távozó élete és egészsége miatt; aggodás azért az anyagi veszteségért, amit az ő távolléte esetleg okoz. Ha erősség szerint állítjuk őket, legelől az illető *élete és egészsége* miatti aggodalom jön, azután az *elválás* fájdalma, végül az *anyagi veszteség* gondolata, mert a cáfolásnál és vigasztalásnál mindig a legerősebb ellenérvet kell először megcáfolni. A legelső gondolattal szemben utalunk a hiábaváló aggodalom fölösleges voltára, arra, hogy az illető egészségét és életét nem bizonyos, hogy baj éri, hogy Isten ott is gondot visel rá; a másodiknál, hogy nem idegenbe megy, ott is lesznek jó emberek, akik reá vigyáznak; a harmadiknál azokra, akik itthon vannak a családból s akik betöltik az illető helyét, hogy Isten megáldja a munkát. Általában: a haza javára, a kötelességre, mely őt hívja s Isten gondviselésére, mely a csaták viharában is óvja gyermekeit.

b) *hadban elesett után* bánkódó család vigasztalása. Itt a szükségek a következők: legerősebb a fájdalom az illető *személyes életének* elveszte fölött; azután annak *körülményei, végre a jövő bizonytalansága* fölötti aggodalom. Az elbánás itt nagyon nehéz és csak általánosabb gondolatok adhatók, mert a fájdalom mértéke, a család körülményei egészen egyéniek lehetnek. Első gondolat mindenesetre a *veszteség nagyságának* helybenhagyása, de utalás mások hasonló veszteségeire. Azután reámutatunk arra, hogy az illető halálával olyan értéket védelmezett meg, amely drágább, mint az emberi élet; hogy egy ilyen áldozat milyen naggyá teszi az embert és milyen szentté az emlékezetét. Végre a jövőért való aggodalom ellen hivatkozunk arra a tényre, hogy számára kétszeresen drágák azok, akik megmaradtak, hogy a részvétnek és szeretetnek új forrásai nyílnak meg az őt körülvevők szívében

s végre, hogy Isten azoknak atyja, akik vigasztalódást és fölemeltetést keresnek.

4. Röviden még összefoglaljuk azokat a teendőket, melyek a lekipásztorra az itthonmaradottak vallásos lelkigondozása tárgyában várnak, a) a lekipásztor személyes *látogatásai* a hadbavonúltak családtagjainál ; b) az ígehirdetés erős *kapcsolata* a lelkigondozással, az ott adott motívumok fölhasználása és alkalmazása egyéni beszélgetésekben ; c) állandó *készség*, hogy lehetőleg mindenben szolgálatukra álljunk azoknak, akik segítségért jönnek hozzánk ; d) *vallásos építő iratokat*, képeket szerezzünk be és osztogassuk ; sehonnan se jöjjünk el úgy, hogy legalább egy — a család hangulatához illő felírású képet ott ne hagyjunk. Főleg és főképen, szoktassuk reá hűveinket, hogy bennünk hű segítőtársat, igazi barátot lássanak, aki ismeri bajaikat és bármikor kész segítségükre lenni.

II.

A gyülekezeti munka előfeltételei.

Ebben a rovatban, mely a lekipásztor pásztoratív munkásságát öleli föl, legalaposabban és leggyakorlatiában úgy gondoljuk az ismeretefést megtenni, hogy egy adott programmal egy adott helyen végigkísérjük egy lekipásztor egy évi munkálkodását. Mielőtt azonban ezt — lapunk jövő évfolyamában — megkezdenénk, szólnunk kell bizonyos olyan előfeltételekről, melyek szerintünk a lekipásztor munkálkodása számára föltétlenül szükségesek. Minden lekipásztornak ugyanis, aki tudja, hogy a maga munkájával milyen *célt* óhajt megvalósítani, a kivitelre nézve tisztában kell lennie avval, *milyen* a gyülekezete ; milyen annak a szellemi és anyagi ereje, kultúrája, milyen elemekből áll, stb. Világos, ha evvel nem vagyunk tisztában, az egész munka csak próbálgatás lesz. Ha ez megvan, tehát a gyülekezet állapotát ismerjük, akkor következik a másik fontos dolog : a *programm* összealkotása, ahol számbavesszük, milyen eszközökkel akarom én elérni ezt a célt.

A gyülekezeti munkának tehát három előfeltétele van : a *cél* kitűzése, a gyülekezet *állapotával* való megismerkedés és a *programm*, az eszközök tervszerű összeállítása. Ami a *célt* illeti, itt nem fejtegetjük, mert mi inkább ennek gyakorlati megvalósítására akarunk néhány megjegyzést tenni, mint lapunk gyakorlati irányából következik. Marad tehát a két másik kérdés : a gyülekezet állapotrajzának és a programnak a kérdése.

I. A gyülekezet állapotrajza.

Mire való az állapotrajz? Röviden, arra, hogy a gyülekezet jelen állapotával megismerkedjünk. Első pillanatra világos, hogy eredményes munkát csak úgy tudunk végezni, ha gyülekezetünket *alaposan* ismerjük. Minden lelkipásztornak tehát először tudnia kell gyülekezte *történetéről*, mikor, milyen körülmények között, kik alapították, micsoda küzdelmeken ment keresztül. Ez magyaráz meg nekünk igen sok dolgot, pl. az alföldi, felszabadult jobbágyokból álló gyülekezet egészen más, mint egy olyan erdélyi vagy székely község, amelynek tagjai elszegényedett, zsellérségre jutott nemesek. Így, ha egy pontos, kimerítő állapotrajzot olvasunk, előttünk áll annak a gyülekezetnek egész képe.

A második kérdés most az: mi szükséges egy ilyen elkészítéséhez? Elsősorban szükséges jó és pontos megfigyelés. Ki kell terjeszkedni a legkisebb jelenségre is, hogy megállapíthassuk annak a jelentőségét, okait vagy eredményét. Meg kell, mondjuk, állapítani bizonyos istentiszteleti szokásoknak eredetét, okát, hogy képesek legyünk mellőzni azokat, ha károsaknak véljük. Az ilyenhez persze óvatosság és éles szem kell. Mindenki tudja, hogy az okozatról az okra visszakövetkeztetni nem biztos, ezért itt kétszeres óvatosan járunk el.

Bizonyára az elmondottak következtében mindenki belátja, hogy ez fontos és elmulaszthatatlan dolog. Egy ilyen térkép nélkül sok törekvésünk megy semmibe, s ha gyakran hallom panaszkodni egy-egy lelkész-társamat afelől, hogy a munkája hiábavaló, hogy semmit sem tud elérni, hogy alkotásai nem vernek gyökeret, bár törekvései alaposak és helyesek, mindig kénytelen vagyok azt gondolni, hogy nem vette figyelembe a gyülekezte természetrajzát, körülményeit s munkája ép olyan sikertelen, mint azé az építómesteré, aki nem nézi meg a talaj minőségét és teherbiróságát.

Hogy az állapotrajz lehetőleg pontos és kimerítő legyen, segítségül a kérdéseket bizonyos csoportokba osztjuk, ezeket nevezzük *kérdőíveknek*. A kérdőív egyes pontjainak együttvéve tartalmaznia kell a legapróbb tájékozódásig mindent a gyülekezet életére nézve. A következőkben összeállítunk egy ilyen kérdőívet, egyes csoportjai s alpontjai szerint:

1. *A gyülekezet helye a polgári községben.* Itt arról van szó, hogy sohasem szabad a gyülekezetet, mint minden más kötelektől elszakított egységet tekinteni, mert ez egyoldalúsághoz vezet. A gyülekezet tagjai a polgári községnek is tagjai, evvel bizonyos helyzetet foglal el, vagy, ha kisebbségben van, a polgári község lehet ellenfele a ref. egyházközségnek, vagy a polgári község vezetői állhatnak a ref. gyülekezet tagjaiból. A gyülekezeti munka nemzeti kulturalis jelentősége is erősen utal rá, hogy az álláspontot itt ne hagyjuk feledésbe menni. Itt a következő kérdések vannak: a) Mennyi a polgári község s mennyi a gyülekezet tagjainak száma. b) A népesség felekezeti eloszlása. c) A népesség nemzetiségi eloszlása. d) Összehasonlító népesedési statisztika a különböző felekezetek és nemzetiségek részéről. e) A gyülekezet szerepe a közigazgatásban: a *lelkész* helyzete a társadalmi életben. (Milyen *nem felekezeti* jellegű hivatáskörei vannak? pl. elnöke a közművelődési egyesületnek, gazdakörnek stb.) f) A gyülekezeti tagok közül hányan és micsoda községi hivatalokat töltenek be? g) Milyen tanintézetek vannak, minő jelleggel? h) Milyen társadalmi, kulturális

vagy jótékony egyesületek vannak, milyen szerepet visznek, milyen programmal? i) A város kulturális iránya: gazdasági; ipari; kereskedelmi; vegyes? j) Milyen a községi vezetőség viszonya a gyülekezet-
hez: barátságos, ellenséges, közönbös? k) Vannak-e felekezeti surló-
dások, s melyek azok; milyen esetleges ellenséges törekvés észlelhető
más felekezetek részéről? l) Vannak-e nemzetiségi surlódások, s me-
lyek azok; milyen esetleges ellenséges törekvések észlelhetők nem-
zetiségi részről? m) Milyen a viszony az állami hatóságokkal vagy
intézményekkel: barátságos, ellenséges, közönbös? — Ime, ezekkel a
kérdésekkel kimerítettük az egyházközség viszonyát és helyzetét a pol-
gári község iránt. Ha ezekre megkísérlünk a magunk egyházközsége
részéről megfelelni, tisztán áll előttünk az a kép, hogy milyen helyet
foglal el a községben a mi gyülekezetünk?

2. *A gyülekezet képe általában.* A kérdéseknek ez a csoportja a
következő részletkérdéseket tartalmazza:

a) Mi a gyülekezet tagjainak foglalkozása; milyen társadalmi osz-
tályhoz tartoznak?

b) Milyen a hívek vagyoni állapota?

3. *A gyülekezet vagyoni helyzete és áldozatkészsége.*

a) A jelen évi költségvetés és a múlt évi számadás végeredménye.

b) Milyen ingatlanai (ház, föld) vannak az egyházközségnek? ezek
közül melyek szolgálnak egyházi célt, melyek vannak haszonbérbe adva?

c) Mennyi a városi szegények (szegényházi ápoltak és koldulási
engedéllyel bírók) száma, ezeknek hány százaléka református?

d) Milyen célokra adakozott az egyházközség, s mily összeget?

e) Mennyi az átlagos (közönséges vasárnapi) s mennyi az ünnepi
perselypénz?

f) A gyülekezet tagjai közül hányan és mekkora összeggel járul-
tak egyházi és világi jótékony célokhoz. (Ezt természetesen csak hozzá-
vetőlegesen lehet megállapítani, amiről szó van, az, milyen bőven ada-
koznak a gyülekezet tagjai.)

4. *A gyülekezet kulturális szerepe és intézményei.*

a) Milyen iskolákat tart fent az egyházközség, milyen látogatott-
sággal?

b) Milyen kulturális és jótékonyági egyesülete van az egyház-
községnek. Mennyi a tagjaik száma és vagyonuk?

c) Ezekről eltekintve minő kulturális munkát végez az egyház-
község? (Pl. háziipari vagy más tanfolyamokat, estélyeket általános
jelleggel stb.)

d) Mi a gyülekezet tagjainak felfogása az általános jellegű, nem
szorosan vett vallási munkákról? Helyeslik-e, vagy közönbösek iránta,
vagy a vallásos jelleg sérelmét látják bennük.

5. *A gyülekezet valláserkölcsei állapota.*

a) Hetenként hányszor és hány helyen tartatik istentisztelet, meny-
nyire tehető azok látogatóinak átlagos száma külön helyenként és
összesen?

b) Mennyire tehető az úrvacsorával élők összes száma templo-
monként és esetenként. Ha egyik alkalommal szembetűnőleg több, mint
máskor, mi lehet ennek az oka?

c) Milyen tapasztalatai vannak a lelkésznek az igehirdetés hatá-
sára vonatkozólag? (Pl. hallotta-e, hogy valaki több idő multán emlé-
kezett valamelyik beszédének alapgondolatára, motívumaira stb.)

d) Tartatnak-e külön ifjúsági- és gyermekistentiszteletek? Kötelezők-e vagy nem.

e) Tapasztalható-e a gyülekezet vallásos életében a társadalmi osztályok közötti, vagy politikai ellentétek befolyása. (Pl. lehet egyház-köztség, ahol az intelligens hivatalnokosztály egyáltalán visszavonul az egyházi ügyektől, istentiszteletre nem megy stb.)

f) Milyen típusok észlelhetők a gyülekezeti tagok között? (Ilyen típusok lehetnek pl. a szigorúan egyházas; a pietista; szabadgondolkodó, vallásellenes; stb.)

g) Ki teljesíti a vallástanítást az iskolákban; milyen eredménye van általában a vallástanításnak. (Ezt a bizonyítványok egybevetéséből lehet megállapítani.)

h) Milyen életkorban történik a konfirmáció, ki készíti elő? Mennyi a konfirmandusok átlagos száma? Mennyi ideig tart a tanítás?

i) Minő speciálisan vallásos célú egyesület van az egyházköztségben. Ki a vezetője, mennyi tagjainak száma, minő munkát végez?

j) Milyen közvetlen nehézségek azok, melyekkel küzdeni kell?

k) Milyen tervei vannak a lelkipásztornak a közel jövőre nézve a gyülekezet anyagi és szellemi megerősödését illetően?

Ezekbe a kérdőpontokba, gondolom, összefoglaltunk mindent, ami egy gyülekezet ismeretéhez szükséges. Mégegyszer ismétlem, nemcsak külső vagy ép felettes hatóságoknak, hanem elsősorban és közvetlenül a *lelkipásztornak magának* lesz szüksége rá, hogy így összefoglalva, tisztán álljon előtte saját gyülekezetének a képe. Jövő számunkban be fogok mutatni két ilyen elkészített állapotrajzot: egyiket egy nagyobb magyarországi, másikat egy erdélyi falusi gyülekezetről. Addig is azonban legyen szabad szíves olvasóimat két dolgra kérnem: 1. Azokat, akik ez iránt érdeklődnek, arra, hogy a kérdőpontokat pontosan vizsgálják át, s ha valahol hibás fogalmazást vagy hiányt tapasztalnak, azt a javasolt változtatással vagy pótlással együtt lapunk szerkesztőségének írják meg. 2. Akik pedig még jobban érdeklődnek, arra, hogy a maguk gyülekezetének ilyen rajzát összeállítva küldjék el lapunknak, hogy a különféle vidékekről beérkezett állapotrajzokat összevetve egyszer, alkalmas időben an egész magyar református egyház állapotrajzát elkészíthessük.

I. L.

M E G B E S Z É L É S E K.

I.

Magunkról.

(Vezércikk és szerkesztőüzenetek helyett.)

Az Út első számát sok munka, gond után Istenben bizva, szétküldöttük. Csak a megrendelésre jelentkezettek kapták meg, de még van kb. 100—150 felesleges példányunk, amit mutatványszámként szétküldhetnénk. Kérjük *Az Út* megrendelőit, ha van olyan kollegájuk, barátjuk — pap, tanár, tanító — aki szívesen venné *Az Útat* és szeretne velünk együtt haladni, kérjük meg, hogy *mutatványszámmért forduljon hozzánk.*

Szíves köszönetet mondunk mindazért a sok biztatásért és azért a meleg fogadtatásért, amellyel *Az Út* táborába sorakoztak. Tiszteletre méltó, országos hírű pásztorok — elsők az elsők között is — ép oly szíves szavakkal köszöntöttek, mint vidonsült, segédlelkészek, vagy theologus diákok. Istennek adtunk hálát mindezért, barátainkat pedig arra kérjük, hogy ha örömmel fogadtak, tartsanak ki mellettünk szeretettel, megértéssel és türelemmel.

Az a legfőbb célunk, hogy *Az Út* olvasói és írói olyan *baráti kört* alkossanak, amelynek minden egyes tagja közreműködik vállalkozásunk sikerén. Ne tekintsék a *Az Útat* olyan lapnak, mint az átlagos lapokat; tekintsék személyükhöz címzett *baráti levélnek*, s idejük és kedvükhöz mérten *válaszoljanak* e levélre. Irják meg, *mit várnak a laptól*, mi az *igényük vele szemben*, mi a kifogásuk az egyes cikkek ellen. Vessenek fel *ötleteket, problémákat*, hozakodjanak elő *eseteikkel*. Ha valami kérdést szeretnének megbeszélgetni, küldjék be hozzánk, akár egy textus legyen az, akár egy theol. probléma, akár egy nehéz pásztori eset, s mi majd választ íratunk azokra, illetékes szakemberekkel. Ez a rovat *Az Út* társalgó szobája, ahol megbeszélgetjük a mi dolgainkat. Természetes dolog, hogy a hely szűk volta miatt csak nagyon röviden, tételesen szólhatunk a kérdésekről s ezért a hosszabb lélekzetű felszólalásokat *kivonatossan* közöljük. Mindezt nemcsak azért műveljük, hogy lelkipásztortársainknak segítségére legyünk, hanem azért, hogy *mi is tanuljunk*, mert így a lelkipásztori munkának gazdag esetgyűjteményét állíthatjuk össze és egész változatosságát szemmel tarthatjuk.

Valószínűleg némelyek igen gyakorlatinak, mások igen elméletinek fogják *Az Útat* találni. Tényleg kikerülhetetlen bizonyos hullámmászás: egyszer az elvek tisztázásából, máskor a gyakorlati példákban lesz több a lapban. De arra kérjük olvasóinkat: *legyenek türelemmel*. Gondosan

elkészített terv szerint rendre vesszük az *összes minket érdeklő kérdéseket* s végig tárgyaljuk a gyakorlati munka egész mezejét. Ilyen pontos program szerint haladván, nagyon kérjük mindazokat, akik tanulmány-nyal, cikkel akarnak felkeresni, hogy *előbb értesítsenek minket a tervükről*, mert csak akkor sikeres a munka, ha programunkba előzetes megbeszélés alapján beilleszthető volt. Nem ötletszerűen és a véletlen alakulása szerint dolgozunk, hanem hónapokra kidolgozott terv szerint. Mi nem „sétálunk“, hanem „úton haladunk“, távoli de tisztán látott cél felé. Gyakorlati példákat, vázlatokat, mintákat elvi kérdés kapcsán, módszeres útmutatás keretében használunk fel. Prédikációkat, imád-ságokat elvből nem közlünk.

R. L.

II.

Kérdések, tervek.

1. Milyen irányban kellene Az Út munkakörét kiegészíteni, hogy a *papnék is* útmutatást találjanak benne?

2. Milyen irányban kellene Az Út munkakörét kiegészíteni, hogy a *tanítók is* csatlakozzanak baráti körünkhöz?

3. Meg lehetne-e csinálni, hogy — először csak nagy ünnepekre — Az Út rövid, *népies* bibliamagyarázatot adjon ki a *hívek* számára s azt darabonként két fillérrel, vagy egész évre (10 db.) 20 f. előfizetés mellett árusítsa a lelkészi hivatal? Miképpen lehetne ezt úgy tovább fejleszteni, hogy minden *vasárnap reggel* minden *templomba menő* hívünk egy rövid, egészen népies, de szívhez szóló *írásmagyarázatot* vigyen haza? Esetleges tiszta nyereség iratterjesztési alapra volna fordítandó.

Méltóztassanak gondolkozni róla s alkalomadtán véleményüket egy levelezőlapon írják meg nekünk.

III.

A szerkesztőség kérése.

Kérjük olvasóinkat, terjesszék lapunkat. Nem reklám és üzleti ajánlgatás ez a kérés, hanem eszményeink szolgálata. Ha úgy látják, hogy lapunkra szükség van és van reményük, hogy e szükségét betölti: tegyék meg azt a szolgálatot az ügynek, hogy lapunk felvirágoztatásához *legalább egy új előfizető szerzésével* hozzájárulnak. A szerkesztőség elhatározta, hogy a lap *szerkesztését* mindig ingyen végzi s a *mutakozó jövedelmet a lap fejlesztésére fordítja*. Tehát, amint telik, először írói honoráriumot fizetünk, azután a lap terjedelmét növeljük. Mindkettővel Az Út színvonalát emeljük, ennél fogva *aki új előfizetőket szerez, az a saját lapját teszi jobbá.*

IV.

Közlésre várnak: A temetési beszédekről. Agendák hadi lelkészeknek. Háborús prédikációk anyaga. Hadi jótékonyság és lelkészek.

K A L Á S Z O K.

Robertson „eltökélései.“

Minden idők egyik legnagyobb lekipásztora, *Robertson* Frigyes Vilmos 1845-ben, 29 éves korában, mint cheltenhami másodpap egy lelki életrendet, programot állapított meg magának, melyet legteljesebb életrajzából (Stopford A. Brooke: *Life and letters of Fr. W. Robertson M. A. I—II.* London 1865.) vettünk ki és iktatunk ide :

„Megpróbálom megtanulni, hogy tejjességgel lelki szegény és alázatos legyek s hogy készséggel hallgassak akkor, amikor más beszél.

Tanulok mindenkitől.

Megpróbálom átérezni a saját jelentéktelenségemet.

Hiszek magamban és az erőkben, amelyek rám bízattak.

Megpróbálom hasznosabbá tenni magam számára a társalkodást s ezért tényeket fogok fölhalmozni elmémbe, de őrizkedni fogok attól, hogy ezt fitogtassam.

Megpróbálom megvetni azt a ma uralkodó elvet, hogy : „kiki maga a legjobb reklámja önönmagának“ s lealacsonyulásnak fogom érezni, hogy a saját tetteimről beszélek, mint valami nyomorúlt hencegő.

Igyekezni fogok megszabadulni „e gonosz és parázna nemzetségnek“ attól a szokásától, hogy „jelt kíván.“ Én hangos szót szeretnék hallani az égből annak a kijelentésére, hogy valamely dolog rossz, pedig elég csak egy kicsit meggyőződni az eredményeiről, hogy belássam, lsten ellene van : mert ellentétben áll a világegyetem örök törvényeivel.

Kevesebbet beszélek magamról és kevesebbet gondolok magamra.

Gondolataimnak nagyobb koncentrálására törekszem.

Leküzdöm magamban a légvárépitgetést.

Rendszeresen fogom gyakorolni a pásztori látogatást ; s rendszeres kérdőzködési módhoz fogom szoktatni magamat, hogy bizonyos meggyőződést szerezhessek a szegények állapotáról.

Inkább a lelkiismeret szavára hallgatok, mintsem Pilátusként, az értelemére.

Megpróbálom, hogy figyelmemet inkább a Krisztusra szögezzem, mintsem a Krisztus tanításaira.

Szentül megőrizek minden rámbizott titkot, különösen a vallási tépelődésekre vonatkozó bizalmas közléseket.

Mély érdeklődéssel fogom kísélni másoknak ily módon rábízott küzdelmeit.

Szigorú leszek a lelkiismeretem vizsgálatában.

Az imádságban kerülöm az elszóródást és rögzítem gondolataimat.

Gonosz gondolataimmal egyenként veszem fel a küzdelmet.

Őrködni fogok ama növekvő szokásom fölött, hogy szeretetlenül itélkezzem.“

Ime Robertson nagy „eltökélései“, életének abból a küzdelmes, nehéz korszakából, mikor az amúgy is tépelődésre és túlságos önkritikára hajlamos lelke ép végleges kialakulásának, nagy megszilárdulásának küszöbén állott. Ezek voltak azok a szilárd pillérek, melyekre áldott lelkipásztori életének nemes épületét helyezte. Magyar lelkipásztorok nemes, tiszta, diadalmas életéhez is hadd szolgáltassanak támasztékokat a vívódás és küzködés óráiban. Bár csak azzal a hűséges, becsületes, szent odaadással támaszkodnánk rájuk, mint Robertson.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Két leírhatatlan gyönyörűsége van a tanításnak: mindig új gyermeklelkeket élni át és a gyermekek lelkével mindent újra átélni!

Rittelmeyer.

I R O D A L O M.

1. Igehirdetés és építőirodalom.

Moderne Predigt-Bibliothek. Kiadja: Lic. E. Rolffs. XI. Sorozat. 1—3. füzet. 8° Göttingen, Vandenhoeck és Ruprecht. Karácsonyi, húsvéti, pünkösti beszédeket tartalmaz, 12—12 darabot, Borkmann, Breit, Foerster, Gallwitz, Häring, Jäger, Lueken, Rolffs, Schönhút, Smend, Bungenberg, Wandt, Schullerus, Bodensieck tollából. A füzetek 1913. és 1914. években jelentek meg, 93, 92, 103 oldalra terjednek. Nívójuk hullámos, de nem egy közöttük építő motívumokban gazdag. Művészi tekintetben egyik sem kimagasló, tartalmilag azonban egy sem silány. Tanulmányozásra alkalmas. Ára 1 M. 35.

G. Benz: *Unser Vater, unsre Brüder.* Ein Jahrgang Predigten. 469 l. Basel. Reinhard. 1913. 4 M. A „régí evangélium“ talaján fakadt predikációk, a melyek azonban biztos és meggyőző módon kapcsolódnak a ma kérdéseihez. Erős szociális érzéssel vannak megírva.

L. Ihmels: *Siehe, ich mache alles neu!* Ein Jahrg. Predigten, 708 l. Leipzig. Hinrichs. 1913. 6 M. Ihmels a pozitív hitű igehirdetők közé tartozik. Predikációi a hit transcendens világa felé fordúlnak: az örökélet reménysége, a bűnök bocsánata, ama végső diadal felé. Igen gazdag illusztrációs anyagot nyújt.

S. Keller: *Volkspredigten.* 3. sorozat. (Szabad textusok alapján.) 432 l. Berlin, 1913. Vaterl. Verlags u. Kunstanstalt. 3 M.

G. Gerok: *Das Leben im Licht d. Vaterunsers.* 9 Predigten. 102 l. Stuttgart, 1913. Greiner et Pfeiffer. 1 M. 50. Beszédei az élet forrásáról, az élet odaszenteleséről Istennek, az életben való helyünkről, az élet iskolájáról, az életéhségről, az élet akadályairól, veszélyeiről, az élet végéről és értelméről szólnak. Inkább olvasásra valók, mint elmondásra, mert hosszabb elmélyedést kívánnak.

Unser Vater — dein Führer. Predigtbuch f. uns. Söhne u. Töchter. Mit Beiträgen v. Cl. Schultz, G. Gerok, P. Jäger u. a. hrsg. v. P. Chr. Elsenhaus. 97 lap. Stuttgart. Kohlhammer. 1 M. 50. Jönevü, ismert predikátorok beszédei, akik ismerik az ifjúságot, szükségéit, örömeit és értenek ahoz, hogy mindenütt megtalálják a megfelelő hangot. Különösen szép Hesselbacher beszéde a hatodik kérésről.

E. Gros: *Auf d. Dorfkancel.* 8. Bd.: „Zur Höhe“. Ges. Andachten. 119. l. Stuttgart. Kohlhammer. 1 M. 50. Lendületes, szeretettől áthatott vallásos elmélkedések.

H. Lhotzky: *Aus gottsuchender Zeit.* Ein Andachtsbuch für neuzeitlich denk. Menschen. 221 l. Stuttgart. Strecker és Schröder. 3 M. 20. Szemelvények, melyekben a jelenkor néhány nagy, vagy eredeti vallásos gondolkozója jut szóhoz. pl. Harnack, Baumgarten, Jathó, Traub, Rittelmeyer, Naumann; a régiek közül Goethe, Rothe, Renan.

G. Traub: *Gott und Welt.* Andachten. 5—7. ezer. 191 l. B. Schöneberg. Fortschritt. 2 M. — A nálunk is eléggé ismeretes meditátornak a „Hilfe“-ből összegyűjtött elmélkedései.

C. Jathó: *Der ewig kommende Gott.* 1—3 ezer, 204 l. Jena. Diederichs. 3 M. A már elhunyt szerzőnek, kit annak idején híres esete kapcsán nálunk is sokat emlegettek, elmélkedései, melyekben a gondolatok bibliai locusokhoz fűződnek, de egészen új jelentést nyernek Jathó sajátos filozófiai világnézetében.

2. Vallástanítás.

Dr. E. *Thürndorf*: Allgemeine Methodik des Religionsunterrichtes. 5., átdolgozott kiadás, 122 lap, 8°. Langensalza, H. Beyer et Söhne. 1912; 1'70 M.

A Herbart-féle pedagógiai iskola tipikus terméke, előnyeivel és hibáival. Komoly tudományos erudícióval megírt, igen tanulságos munka. Részei: Az új világkép és a vallásos világfelfogás; A hagyományos módszer; A vallástanítás célja és feladata; A tanítás útja; A módszer; Az ideál és a valóság.

D. theol. Joh. *Steinbeck*: Lehrbuch der Kirchlichen Jugenderziehung. (Katechetik.) Sammlung theol. Lehrbücher XI. 318 lap, 8° Leipzig, Deichert, 1914. 6'80 M; kötve 8'30 M. Ebben a könyvben a vallásos nevelés *egyházi* jellege van erősen hangsúlyozva; ép ezért különös súlyt helyez a szerző a gyermekistentiszteletek, a konfirmációi oktatás, és a konfirmáltak egyházi fegyelme és vezetése kérdéseire. Szelleme egészségesen konzervatív, szemben a Niebergall, Kabisch, Zurhellen etc. reformirányaival. Különösen alkalmas azoknak a lelkipásztoroknak számára, a kik súlyt helyeznek arra, hogy a vallásoktatás szoros összefüggésben álljon az egyház életével és azt, mint a pásztori munka alapvető, gyülekezetteremtő részét tekintik és tanulmányozzák.

R. *Emlin*: Der Kindergottesdienst. Hbuch. f. Leiter u. Helfende. (Prakt. theol. Bibliothek. 18. Bd.) 110 old. 8° Göttingen, Vandenhoeck és Ruprecht, 1914. 2 M. kötve 2 M. 60. Egyike a legértékesebb utmutatóknak, mely a gyermekistentisztelet és vasárnapi iskola viszonyát, az előbbinek anyagát, célját, alkotórészeit pompásan tárgyalja, ad 2 évre szóló tervet, elbeszéléseket, képeket, példákat és bő irodalmi tájékoztatót.

K. *Lange*: V. Religionsunterricht, der zu Herzen geht. 103. l. Lpz. Klinhardt. 1913. 1 M. 50. Szerző szerint a vallástanítás akkor lesz a gyermek szívügye, ha vallásos élményt tud vele közölni. Evégből az üdvtörténet hőseivel kell élőkapcsolatot teremteni. Ezt részletesen mutatja ki a bibliai történetek, egyházi énekek és a káté tanításában.

R. *Kabisch*: Wie lehren wir Religion? Versuch e. Methodik d. ev. R. U. sf. alle Schulen auf psych. Grundlage. 3., átdolg. kiadás. 332 l. Göttingen. Vandenhoeck. 5 M. 40. A hősi halált halt nagy német katekhétának alapvető fontosságú műve, mely biztos kezekkel oldja meg a vallástanítás jogosultságának, lehetőségének, tényezőinek, a vallástanítás és erkölcsstan viszonyának, a vallás taníthatóságának, a gyermek vallásának, a vallástanítás anyagának és módszerének fundamentális problémáit. A modern vallástanítás megteremtésében fáradozók számára nélkülözhetetlen.

Else und Otto *Zurhellen*: Wie erzehlen wir den Kindern d. bibl. Geschichten? Eltern u. Lehrern z. Hilfe. 3., átd. kiadás. 370 l. (Lebensfragen 15.) Tübingen Mohr. 4 M. 50. Egyike azoknak a vezérkönyveknek, melyek a modern vallástanításban egész forradalmat idéztek elő. Zurhellen, a háborúban nemrég elesett szerző és felesége ebben a könyvükben a vallástanítás felszabadításáért küzdenek a fogalmi rendszerek és skémák járma alól és a szabad, tanítási módszertől mentes, tisztán, s túlnyomólag mesélő, népies motívumokkal dolgozó módot propagálják. A könyvben egyik végletét kell látnunk a modern irányzatnak, de nagyon sok megszívlelendő igazságot is. Maguk az elbeszélések, melyek bőven vannak bemutatva, gyönyörű költői alkotások, eleven, színes, megragadó formában örök vallásos élmények hordozói.

Fr. *Niebergall*: Jesus im Unterricht. E. Hbuch. f. d. Beh. d. ut. Geschichten. 2., átdolg. kiadás (Prakt. Theol. H. bibliothek. 11.) 174 l. Göttingen, Vandenhoeck 2 M. 80. A kiváló szerzőnek egyik igen értékes vezérkönyve ez, mely a gyermek Jézusról szóló történeteket azután nyilvános

működéséről, szenvedéseiről és diadaláról szóló elbeszéléseket tárgyalja részletes utasításokban, igen szellemben, azzal a céllal, hogy elevenné, ismerőssé, személyes élménnyé tegye a gyermek számára a Megváltót.

J. Keller: *Ins volle Leben, Konfirmandenbuch.* 3., átd. kiadás. 45 l. Bern. Francke, 0'50 M. A szerző Schweiz számára irt könyvecskéjének német viszonyokhoz való alkalmazása, Wewer által. Fő részei: Mi vagyok én? Hol vagyok én? Mi hiányzik nekem? Mivé kell lennem? A keresztyén hittudatnak rövid, eleven, megragadó elemzése.

H. Richert: *Handbuch für den Religionsunterricht erwachener Schüler.* In Verbindung mit Dr. G. Rothstein, dr. Fr. Niebergall u. A. Köster. Lpz. 1911. Quelle et Mayer. 8. M. 252 l.

A középiskolai vallásitanítás problémáival foglalkozó, alapvető fontosságú munka. Széles valláspsychologiai alapozása Richert tollából került ki, melyben egy általános rész után a serdülő és felnőtt ifjúság psychológiája foglaltatik és pedig: az ifjúság individualismusa, intellectualismusa, kételkedése, forrongása, vallásos típusai vannak érdekesen és tudományosan megrajzolva. Azután a vallásitanítás methodikája és anyaga. A speciális didaktikai részben az Ó-testamentum tanítását Rothstein írta. Jézus életének, az apostoli korszak, az egyháztörténetnek és a jelenkor vall. kérdéseinek földolgozását Niebergall végezte, a hit- és erkölcsstanét pedig Köster. Rendkívül részletes és minden ízében nagy apparátussal végzett munka, s mint ilyen, a maga nemében egyedül álló.

3. Gyülekezeti munka.

Dr. Fr. Mahling: *Die Gedankenwelt der Gebildeten.. Probleme u. Aufgaben.* 2. kiad. (Előadás az 1913. hamburgi 37. belmissioi kongressuson.) 66 l. 8° Hamburg. Agentur des Rauben-Hauses 1914. 1 M.

R. Seeberg: *Was sollen wir denn tun? Erwägungen u. Hoffnungen.* Leipzig. 1915. Deichert. 8° 60 l. 1 M. 50. A német nemzet jövőjével, illetve jövő teendőivel foglalkozik Seeberg lendületes szépen megirt könyve. Érdekesen mutatja ki a német szellem belső ellentéteit a társadalmi, világnézeti és egyházi téren; rámutat a háború által előidézett nagy lelki változásra; a nemzeti egység érzületének, a bűntől való egyetemes megborzadásnak, az idealismus és kegyesség szellemének felébredésére. Érdekes és tanulságos irányításokat ad a jövő nemzeti nevelés, a nőkérdés, az egyházi, szociális és politikai problémák megoldására. Az ethikai és vallásos idealismus szellemétől várja a materialistikus és relativistikus világnézet által összetört belső egység megteremtését.

Geyer u. Rittelmeyer: *Warum bleiben wir in d. Kirche? Ein Aussprache üb. Kirche, Bekenntnis, Liturgie.* 36 l. Ulm. Kerler. Két kérdést vet fel: Miért akarunk az egyházban maradni? (Geyer) és Miért lehet és kell az egyházban maradnunk? (Rittelmeyer.) Az elsőre az a felelet, hogy az egyház a vallás legfontosabb talaja, melegágya. Az egyház és a hívők egymásra vannak utalva. A másodikra pedig az, hogy az egyházban lehet és kell maradnunk Krisztusért, a kinek ügye össze van kötve az egyházzal örökre.

F. Mahling: *Volkskirche, Volksseele, Volkseelsorge, Volksmission.* (Neue Kirchl. Zeitschrift 24, 85—129 l. 1913.)

Cremer: *Im Dienst der Liebe.* 25. Jahre Arbeit d. ev. kirchl. Hilfsvereins. 330 l. Potsdam. Stiftungsverlag. 5 M.

F. Bardey: *D. sittl. — relig. Not d. Gegenwart u. d. christl. Junglings u. Jungmänner—Vereine.* 24. Hamburg. Bundesbuchh. 0.40 M.

J. Herz: *D. Aufgaben uns. Kirchgemeinden an d. konfirmierten männl. Jugend.* 44 l. Berlin. Ostdeutscher Junglingsbund. o. J. 0'50 M.

O. Page: *Ev. Jugendpflege.* Hbuch. 260 l. Giessen. Töpelmann. 4 M.

L A P S Z E M L E.

(Keresztyén lelkipásztor.) Megjelent a mi testvér-lapunk, a Keresztyén Lelkipásztor első száma. (Gyakorlati belmissziói folyóirat, szerkeszti és kiadja Nyáry Pál ref. lelkész, Pécs, előfizetési ára egy évre 6 K. félévre 3 K.) Talán érdekelni fogja olvasóinkat az a körülmény, hogy miképen jelenik meg majdnem egyszerre két gyakorlati folyóirat a magyar prot. papság között? Mikor mi a nyár elején hozzáfogtunk *Az Út* tervének kidolgozásához, sejtelmünk sem volt arról, hogy valaki hasonló tervvel foglalkozik. Megírtuk a programmot, szétküldöttük a lapoknak s örömmel olvastunk a jelentkezők leveleiből, mily élénk visszhangot keltett felhívásunk. B. Pap István kollegánk 1915. szept. 9-én kelt levelében per tangentem ezt ujságolta: „Értesültem arról, hogy Nyáry Pali pécsi lelkész is szándékozik egy gyakorlati folyóiratot indítani.” Örömmel vettük tudomásul, de mi folytattuk a munkát: az első szám anyaga már ki volt osztva megírás végett. Pár nap múlva Nyáry Páltól levelet kaptam, aki kálvinista őszinteséggel megkérdezte, tudok-e az ő lapindítási tervéről, vagy nem? mert ő — amint a csatolt körleveléből látszott — már 1915 jul. 15-én a miénkhez majdnem teljesen hasonló programmal fordult barátaihoz, régi terve megvalósítása végett. Felteszi a kérdést: kontra-lap, vagy konkurrens-lap lesz-e *Az Út*?

E levélre hasonló őszinteséggel és barátsággal azt feleltük, hogy a megindítandó belmissziói lapról sejtelmünk sem volt; nem akarunk sem kontra-, sem konkurrens-lapot indítani; a meglepő találkozást a közszükséglet készítette elő, tehát az Isten dolga. Különböző lelkiajándékokkal *egy* Úrnak szolgálunk s nem az a főgondunk, hogy *nekünk* sikerüljön, hanem hogy *sikerüljön*. Köszöntsük egymást testvéri szívvvel s bizzuk az egész ügyet Istenre; ő mind a két eszközt felfogja használni s munkájukat a hit és jóakarát mértéke szerint meg fogja áldani.

A *Keresztyén Lelkipásztor* első száma a következő tartalommal jelent meg: *Mit akarunk?* cím alatt a lap programját olvassuk. A *falusi lelkipásztor* c. alatt *Forgács Gyula* cikksorozatát indít meg, az első cikkben a falusi pap munkájának egyik nagy ellenségéről: a *szeretelenségről* szól. *Egy ifjú Timotheushoz* levelet ír „*Zsiga bátyja*” a gyülekezet evangelizálásáról, mint az egyetlen lelkipásztori munkáról s arra a kérdésre felel, hogy mi az evangelium? *Biberauer Richárd* a *hazai diakonissza ügyről* ír általános tájékoztatást, olvasóinak figyelmébe és szeretetébe ajánlva ezt a rendkívüli fontos kérdést. Megállapítja: „A diakonissza intézetekbe sok nő csak azért jelentkezik, mert ott gondtalan életet és élethossziglan való ellátást vél magának biztosítani, már pedig egy jól vezetett és áldásosan működő diakonissza intézet nem lehet az életben boldogulni nem tudó, csalódott, örökké magával foglalkozó. az evangelium iránt érzéketlen nők gyűjtő medencéje.” Ezt azért emeljük ki, mert sokszor halljuk tanári és papi ajkáról a diakonissza foglalkozást (!) ajánlani csalódott szerelmeseknek és elmaradt „vén leányoknak” — kenyérkeresetül. Holott a diakonisszaság egy olyan szeretet- és szolgálatközösség, amely *hitközösségen* alapszik. *Kádár Géza* arról

ír, hogy *mikor lesz áldottabb igehirdetésünk?* akkor, ha a prédikátorok csakugyan az Igét (Jézust) prédikálják és ha személyes életük összhangzásban van igehirdetésükkel. *Sz. M. Az önvizsgálat perceire* rovatban azt a kérdést adja fel: *keresztyén vagy-e?*, mert nem mindenki keresztyén, mégha azért kapja is a fizetést, hogy az. *Ny. P. Útbaigazítást* közöl az *iratterjesztésre* vonatkozólag. A *Gyakorlati rész Krisztusunkért-egyházunkért* c. alatt énekdarabot közöl (zenéjét írta id. Kádár Imre szövegére Kádár Géza), azután *Vargha Tamásnak* költeményét hozza (Meddig?) továbbá Bitai Béla Modersohn-átdolgozását *Hiábavaló intelmek* címmel; a *Cura pastoralis* rovatban *V. K. a csatában elesett kaiona özvegyénél* c. alatt közöl vigasztaló gondolat-menetet. Az *élet országútjáról* rovat alatt illusztráló készletre való történetkéék vannak, majd hét rövid *beszédvázlat* jó különböző alkalmakra. R. L.

Neue Wege. (Blätter f. rel. Arbeit.) Szerk: Matthien, Ragaz, Stüchelberger. Basel. IX. évf. 1915.

Hol állunk? címmel *Ragaz* az ujévi, első számban tárgyalja a háború eddigi erkölcsi mérlegét. Szól azokról az előnyös változásokról, melyeket tapasztalhattunk, s fölveti a kérdést, vannak-e azok olyan értékesek, hogy ellensúlyozzák a háború számtalan káros hatását, s a következő eredményre jut: a háború egy örök folyamat, és pedig úgy az anyagi, mint a szellemi s így a vallásos emelkedésnek is szükségképeni formája. A mostani háborúval járó erkölcsi és vallásos föllendülés még akkor is jó hatása, ha esetleg később elmúlik, vagy átalakul. Már az jó jel, hogy az önzést, gyávaságot, melyeket most újra megvetünk észrevesszük, hisz ezeket régóta maguktól értetődőknek tartottuk, valami ujnak okvetlen kell jönnie, miután a megújító próbálgatások csődöt vallottak. Ő a háborútól egy nagy vallásos ujjászületést vár, ezt kell előkészíteni. — Ugyan-e számban közölve van az upsalai prot. érsek, *Söderblom* levele, a szociáldomokraták zürichi közp. bizottsága elnökének *Trotz*ynak egy kiáltványa, a háborúval szemben elfoglalt álláspontjukról, s *Häberlin* berni és *Reynold* genfi tanár körirata egy nemzetközi lap („*Internationale Rundschau*“, Bern) megindítása tárgyában.

Komoly tények és jámbor kívánságok cím alatt *Züricher* a februári számban arról a nagy ellentétről beszél, mely a nemzetek mai egymás elleni gyűlölete és az egyetemes emberi testvériség elve között ma fent áll. Ez az ellentét szerinte sohasem enyészik el teljesen, de hivatásunk folytonosan gyöngíteni azt. — *Stuckert*: *Egy lépéssel közelebb a békéhez* címen arról a tapasztalatról beszél, hogy a katonák egy nagy része az utolsó percben visszariad az emberöléstől, vagy komolyan megbánja azt, s erre az író hiteles példákat is hoz föl. *Stuckert* ebben látja az emberi élet értékének olyan megbecsülését, mely ha véget nem is vet örökre a háborúnak, de nehezebbé és kevésbé kegyetlenné teszi azt. A mi véleményünk szerint *Stuckert* itt kihagyta a számításból az *önvédelem* vagy a *megtámadott értékek* védelmének gondolatát, mely pedig itt döntő jelentőségű, s mi ép annyi hiteles példát tudnánk fölhozni arra, hogy ez a gondolat az „emberöléstől való borzalmat” legtöbb esetben elnyomja. — *Vox in deserto* címen egy francia művész levele van közölve mely a tudósokhoz szól, a kik minden nagy gondolatát a háború a maga borzasztó céljaira használta ki eredményesen, akiknek a vizsgálódásai, tudományos eredményei egy hajszálnyit sem könnyítettek az emberiség sorsán, a kik avval biztattak, hogy ez a háború kevesebb

áldozatot követel majd, Pedig ép ellenkezőleg történt. Kétségkívül komoly és megfontolandó intés, mely ép úgy szólhatna hozzánk, lelkipásztorokhoz is!

A március-áprilisi számban G. *Heymans*: *Hogyan gondolkozik erről a másik?* címmel a hadviselő népek egymás iránti sajnálatos gyűlöletéről szól, s kiemeli, hogy az indokolásban mindegyik a másikban keresi a hibát. Két kérdést tesz föl: 1. Valószínű-e, hogy az igazság csak az egyik pártján legyen, s nem úgy áll-e a dolog, hogy egyik igazsága sem állhat meg egy objectiv szemmel néző előtt? 2. Nem észrevehető dolog-e, hogy a mi ügyünket az ellentétes álláspontra álló igazságtalannak tekinti, mint mi az övét? Végeredményül azt gondolja, hogy a teljes béke akkor jó el, ha az államok kölcsönös bizalmatlansága megszűnik s az államok egy nagy jogközösséget alkotnak. — E magában véve igen magasztos gondolatra csak azt jegyezzük meg, hogy a jogközösség az egyes államok jogköre között összeütközést még egyáltalában nem zárja ki, mert ahol jog van, ott van jogtalanság is. Az örök béke csak az *egyéni* lelkek teljes átalakulásának lehet eredménye.

Az internacionale összeomlását tárgyalja e folyóirat májusi számában *Mathieu*. A socializmus megszűnt hű lenni magához, mert az internacionalizmus és antimilitarizmus leghívebb bajnokai, (Liebknecht, Hervé) a nacionalizmus szolgálatába állottak. A kérdés ez: „vagy a nacionalizmus a legmagasabb principium, s akkor a socializmus nem mondott ugyan csődöt, de akkor lehetetlen a mi véren és erőszakon fölépülő kultúránkat mással helyettesíteni, vagy a socialdemokratia összeomlott, mert egy alacsonyabb álláspontot foglalt el. Ennek az összeomlásnak oka a materialista, történeti fatalizmus volt, vagyis az a fölfogás, mely a történelem folytonos, vak követésétől várta a socialista eszmék diadalát. — A mi szempontunk szerint ez az összeomlás azt bizonyítja, hogy internacionalizmusról beszélni nagy ovatosságot kíván s hogy bármilyen szépen ki volt is építve az internacionalis socialdemokratia légvára, a háború vihara mégis azt és nem a nemzeti eszme e történelmi időkben tudatra emelkedett értékét söpörte el. — *Az elveszett paradicsom* címen vallási és társadalmi reformációt vár és sürget *Reinhard*. — *A háború hatását az alkoholizmus elleni küzdelemre* vizsgálja Dr. E. K. s úgy találja, hogy az alkoholtilalom különösen Oroszországban vezetett legkevesebb reactióra.

A nő és a béke c. cikkében *Ragaz Clare* azt bizonyítja, hogy a nők ép oly hibásak a háború kitörésében, mint a férfiak, s reájuk még inkább vár a béke előkészítésének föladata, a társadalmi jobblétért és erkölcsi művelődésért vívott harc által. — Ugyancsak e juniusi szám közöl egy hadbíróági ítéletet, mely szerint egy antimilitarista keresztyén szektához tartozó egyén szolgálati kötelezettségének tisztán vallásos okokból eleget tenni vonakodván, fogságra, polgárjogainak elvesztésére ítéltetett. — Ez első pillanatra visszatetsző tény elbírálására minden esetre az dönt, vajjon helyesen fogta-e föl az illető a keresztyénség tanításának szellemét, ha inkább kész hazája vesztét elviselni, mintsem megvédeni azt, és egy másik, nagy kérdés: mi a keresztyénség álláspontja a háborúval szemben.

A júliusi számban *Von Gottesreich und Welreich* címmel egy levélváltás van Brunner és Ragaz között. A kérdés a körül forog, meny-

nyire jogosult a háború s általában az erőszak az evangélium alapján. A Brunner tételei: 1. Éthikai okokból lehetetlen megtiltani a nemzeti önvédelmet az erőszak alkalmazásának tilalmával együtt, és 2. azonban szükséges az erőszakot a minimumra szállítani le és komolyan megvizsgálni vajjon fönt állanak-e az említett erkölcsi okok? *Ragaz* útal rá, hogy a háború problémája az erőszak kérdésétől elválasztandó; ez utóbbi számtalan módon jelenik meg a társadalomban (családban, iskolában.) Az erőszak nem maga, hanem célja szerint lesz embertelenné, lehet eszköz, s így a jog egyik mellékfogalma, lehet öncél, s akkor káros. Az állam ép az erőszak elvén épül föl, keresztyén állam tehát ellenmondás, ép úgy nem fér meg a keresztyénség az osztályharc, munkásmozgalommal és büntetőjoggal sem. Így az eredmény ez: Isten országa a világgal ellentétet képez, s ezt meg kell szüntetni úgy, hogy az erőszak birodalmából a szeretet birodalma váljon, és pedig nem lassú, állandó kiegyezésekben nyilvánuló haladással, hanem olyan emberek által, a kik föltétlenül, megalkuvás nélkül szolgálják Isten országát. — Ugyanilyen alapgondolattal bír Fr. W. Foerster cikke: *Mit tesz a háború és mit nem tesz?*, melyben kiemeli, hogy a háborúnak igen sok oly hatást tulajdonítunk, a mit nem a háború adott, s figyelmeztet rá, hogy a háború tulajdonkép szégyene a keresztyénségnek és kötelességünk ugyan végigharcolni becsülettel, de kötelességünk azon lenni, hogy minél inkább kiküszöböljük azt.

Az augusztusi számban *Friedensdokumente* cím alatt a *quäckerek* egy manifesztumát közli, azután a *Kibekülés társaságának* (Fellowship of Reconciliation) londoni gyűlése pontjait; a *pacifista életfelfogásról* tartott konferencia (London) tárgysorozata, végre az *egyházi* irányú munkálatokat a béke érdekében, s az 1915. május 1-én Hágában megtartott *nőkongresszus* végzését.

Evangelische Freiheit. Monatschrift f. d. kirchliche Praxis in der gegenwärtigen Kultur. Szerk. D. Otto Baumgarten. Mohr. Tübingen. 1914. XIV. évf.

1914. februári számban *Hermes* Rudolf a *nagyvárosi konfirmáció tanítás* kérdéséhez szól. Utal azokra a nehézségekre, melyet itt a tanulók vegyessége, sokszor hazulról hozott ellenszenvé miatt fentállanak s melyeket a jelen dogmatikus rendszerű tanítás nem képes kiküszöbölni, s ajánlja, hogy a konf. tanítás módszere gyakorlati legyen. — A kérdés bennünket is érdekel, mert egy prot. államban sincs a konfirmációra előkészítés olyan rendszertelenül beosztva mint nálunk, s a gyökeres reform seholy kívánatos.

„*A legnehezebb órákból*“ cím alatt e folyóirat márciusi száma megdöbbentő képet tár elénk egy lelkipásztor belső vívodásairól. Utal a lelkipásztori munka és élet nagy, tragikus antinomiáira, mint pl. az ígéhirdetés véges és korlátolt hatásaira, mikor egy komoly és igaz prédikáció semmi nyomot nem hagy a lélekben, csak azt, hogy „szép“ beszéd volt; arra hogy a lelkipásztor saját tapasztalatai szerint nem képes úgy szeretni a gyülekezetét, mint kötelessége volna; arra a nagy ellentétre, hogy saját maga mennyire távol van attól az ideáltól a mit mások elé kell kitűznie, s a saját maga örökös küzdelmére a bűnnel. — Komoly kérdések ezek, melyek bizony a mi lelkünkben ritkán fordultak meg azelőtt, de a melyek fölmerülése már biztosít arról, hogy nem zárkozzunk el farizeusi göggel a mások életének nagy kérdései elől.

A májusi és júniusi számban *Ritzhaupt*: *A személyes megszólítás homiletikai értékéről* szólva kiemeli annak formáját és előnyeit, valamint korlátait is. — *A kórházi beteglátogatásra való előkészület* címen ír *Weyrich*. Az előkészület kettős: a lelkipásztor előkészülete, hogy ismerje a betegek nevét, körülményeit, betegségét, állapotát, s a kórház előkészülete, hogy értékelje a látogatást s azt a maga részéről is támogassa.

Niebergall: *A történelmi személyiségek jelentősége és használata az egyházi gyakorlatban* címmel hosszabb fejtegetést közöl a folyóirat júliusi füzetében. Fölkeresi azokat a gondolatokat, melyeket a történelmi személyiségekből megérthetünk; a feldolgozásra nézve tekintetbe kell venni azokat az ingereket, melyek e személyiséget vonzóvá teszik; törekedni kell rá, hogy mindegyik hallgatónk egyéni képet nyerjen róla, ha ez megvan, ezek az alakok egy léggömböt alkotni, melyben az illető benne él.

Baumgarten az augusztusi számban fontos utasításokat ad a *háborúnak* a szószéken való tárgyalásáról. Hangsúlyozza, hogy nem kell minden vasárnap folyton a háborúról beszélni, mert a keresztyén élet nagy tényei ép oly aktuálisok most, mint régebben; óv a textusválasztásban az ótestamentomi szellem tultengésétől, adja a háború keresztyén megítélésének alapgondolatát. A háborúban az ígérvétel alapgondolata legyen ez: tudjuk, hogy azoknak akik Istent szeretik, mindenek egyaránt javukra vannak. Óvakodni kell a gyűlölettől, kevélységtől, hangsúlyozzuk az itthonmaradottak feladatait, prédikáljunk az önzés ellen. Ugyane szerzőtől a szeptemberi szám a *vigasztalásról* hoz tanácsokat. Az első, legfontosabb dolog, hogy magunk érezzük át azoknak a helyzetét, a kiket vigasztalnunk kell; legyen bátorságunk osztolni a mások bajában. A vigasztalódás folyamata lassú, vigasztalni nem lehet gyorsan, annak át kell mennie a lélekbe. Ne toladjunk az olyan lélekbe, a mely nem nyílik meg előttünk: a bánat mindig valami benső, zárkózott, szűzies dolog, da ahol van alkalom rá, ott határozottan és meggyőződéssel beszéljünk. A főkérdés a bánat áldása egyénekre és népekre. A lelkipásztor legyen baráti hűséggel azokhoz, a kik segítség nélkül maradtak.

Az októberi számban *Weyrich* cikke érdekes. *A mi konfirmációi tanításunk a háborús években* címmel. Ő a tanítás tárgyait a következőképp alakitná: a tanítást egészében és részleteiben a háborúról vezetné le, pl. a felekezeti különbségek: ellenségeink közül a franciák és belgák róm. kath., oroszok és szerbek gör. kath., az angolok evangélikus, a japánok pogány vallást követnek. — Csak azt szeretnők tudni, milenne ebből a módszerből, ha a németeknek csak *egy* ellenségük volna, merthiszen a háború akkor is megkívánná a konf. tanítás átalakítását? Mi ez izléstelen játéknál sokkal fontosabbnak és célravezetőbbnek tartjuk a háború ethikai megítélésére vezetni rá a gyermeket. Az aktuálisok hajhászása az ígérvételt és vallástaniást a krajcáros újság színvonalára húzza le, s azt a benyomást kelti, mintha nem is örökkévaló célok szolgálatában állna.

Baumgarten a dec. és januári számban *a háború alatti lelkipásztori problémákról* beszél, elsősorban a vigasztalás kérdéséről, aztán az életszükségletekkel való takarékoskodásról. Ugyanitt *Hermann*, neustadti lelkész összehasonlitja az 1813 és 1914-i háborúk vallásos motívumait.

A folyó évi áprilisi számban érdekes kép van egy német *falusi gyülekezet munkájáról háborúban és békében*. Maga a rajz, mely szerint

ez a gyülekezet nagyjában a hivek fölfogását és vallásos gondolatvilágát illetőleg a mieinkkel hasonló képet mutat, azért érdekes, mert egy külföldi *falusi* gyülekezet munkájába bepillantani van a legkevesebb alkalomunk. Mutatja, hogyan segít a lelkipásztor hiveinek szóval és tettel, s hogy a háború nagy alkalmait hogyan lehet felebaráti segítő munkával még e legkisebb helyen is kihasználni.

A juliusi szám *Hofelich* Gustav: *A háború a gyermekek élményei között* c. cikkét hozza, mely sok becses adatot tartalmaz. Különösen érdekes e számban *Treblin* megfigyelése a *háborúval kapcsolatos babonákról*, melyek összegyűjtése nálunk is fontos feladat és hasznos adalék lenne a népünk vallásos világnézetének megrajzolásához. *A humor és az Istenbe vetett bizalom a háborúban* címmel egy tábori lelkész tollából megjelent cikk utal arra a jótékony hatásra, amit a humorral a háborúban köszönhetünk.

Die christliche Welt. Evang. Gemeindeblatt für Gebildete aller Stände. Szerk. D. Rade—Marburg. 1915. XXIX. évf.

Az 1 számban *Katzer*: *A háború psychológiáját* abból vezeti le, hogy a népek lelkében, mely az egyesekből teremtő synthesis útján alakul, harcra van szükség, hogy az emberiség örök javait magáévé tegye. — Ugyanez a szám *Brunau* tollából *A balkán államok egyházairól* közöl egy cikket. *G. Wunsch* hosszabb cikke (6 számon át) Luther véleményét fejtegeti az uzsoráról és a kamatról. A 3. szám érdekes cikket közöl *Der Krieg auf dem Dorfe* címmel, apró képek a háború falusi hatásairól. E *Beckmann*: *Frenssen vallásos fejlődése címen* szépen fejtegeti ennek a kiváló írónak fejlődését regényei alapján. Ugyanez 7. számban *G. Rade*: Galiciáról annak különösen kulturális és egyházi állapotáról ír. *A semlegések és mi* (*Rade*) érdekesen ismerteti a semleges országok sajtójának álláspontját, pl. a sveici sajtó elfogultságát a németekkel szemben. E két számban *Schleiermacher* munkáiból szemelvények vannak közölve a háborúról.

Johannes Müller: *És az egyház?* címmel az egyház feladatairól ír, melyeket a vallásos és nemzeti körben ki kell fejtenie. E munkásság módja az egységes organizáció. Ez a háború és ennek szellemi eredménye mondja ki a döntő szót az egyház léte és értéke felől. Ugyanez a szám *Az ev. papi ház háborús feladatairól* szól, mely állandó együttműködésben kell álljon, a gyülekezet életével. A papné vigasztaljon; a lelkipásztorokon áll a nép szellemi jövője. *Spitz* K. *Jövő kilátások és munka* címmel a háború dazdasági téren szemlélhető hatásairól ír. A 15. számban *Troeltsch* szép cikke a *Világháború és keresztyénység* viszonyát tárgyalja.

Petras: *Gondolatok az egyház feladatairól a háború után*, hangsúlyozza, hogy népnevelés a szó teljes értelmében még nincs Németországban (hát még nálunk!), holott szükség van a nép intellektuális, mindenoldalú kifejlesztésére, a vallásos élet fejlesztését kell az egyháznak a kezébe vennie, gyakorlati munkával.

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket Dr. *Ravasz* László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.

rációkészletet, sőt esetleg kész prédikációkat. Különösen gondot fordítunk a dogmatikai alapigazságok gyakorlati átírására épűgy, mint a szó igazi értelmében vett, gyakorlati biblíamagyarázatra, amelyet akár egyes könyvek, akár más tárgyi szempont szerint dolgozunk fel.

A vallásos nevelés rovatával (rovatvezető Dr. Makkai Sándor) az a célunk hogy először is az egész katehétikai anyagot összegyűjtsük s azután typosok szerint tanítási mintákban lehetőleg feldolgozzuk. A keresztyénséget akarjuk a gyermekekhez s a gyermekeket a keresztyénséghez közel hozni az által, hogy a vallásos élmény egyéni mintáit helyezzük a munkánk középpontjába. Folyóiratunknak ez a része hasonlítani fog egy sorzatosan megjelenő *vezérkönyvhöz*, amely a vallástanítás egész anyagát felöleli és módszeres utasítások formájában, példákkal szemléltetve feldolgozza. Különös gondot fordítunk a konfirmációi oktatásra.

A lelkipásztorkodás rovatában (rovatvezető Dr. Imre Lajos) keresni fogjuk annak a lelkipásztori munkának az eszményi vonásait, amelyek a mai kor emberét újra részeltetni képes mind abban az áldásban, amit az evangélium jelent a világnak: továbbá megrajzoljuk annak a *gyülekezeti munkának* az alapvonásait, amelyek, ősi hagyományaink, egyházunk természete, történelmi helyzetűnk s a Szent Lélek oekónómiaja alapján következnek. Tehát vallásos személyiségek és gyülekezeti typosok lekirajzának közlésével a belső értelemben vett egyházi folklore számára gyűjtünk anyagot: egyes pásztori esetek megbeszélésével és belmiziói intézmények ismertetésével rámutatunk az építő munka lehetőségére és útjaira; szemmel tartjuk a humanus célt szolgáló világi és más felekezeti mozgalmakat, népjóléti intézményeket, állami és társadalmi szervezeteket és rá mutatunk az érintkezési pontokon jelentkező feladatokra. Evangélizálni akarunk az egyházzal, az egyház számára.

Ez állandó rovatok mellett lesz egy igen fontos időszak rovat is: *egyházi ének és zene* címen, amelynek rovatvezetője ill. *Seprődi Jánost* nyertük meg. Ez a rovat az egyházi ének és zene fellendítését fogja szolgálni írásokkal, módszeres utasításokkal, példákkal. Hangjegymellékleteinkkel két közelebbi célt szolgálunk: egy fakultatív énekeskönyvet állítunk össze felnőttek számára és egy kis énekeskönyvet gyermekek számára. E célra összegyűjtjük és szabadon felhasználjuk a világirodalom vallásos lirájának legszebb darabjait épűgy, mint a zeneművészet klasszikus vallásos alkotásait,

Természetes dolog, hogy minden gyakorlati közlemény tulajdonképen csak példa lesz, amely valamely általános módszeres útastást világosít meg. Semmi sincs távolabb tőlünk, mint valamely lelkipásztori magazin, vagy Dormi secure kiadása. Olvasóinkkal közösen kerestünk és dolgozunk s nem sértjük meg őket azzal, hogy kész dolgot kínálunk nekik gépies elrecitálásra.

Lapunk minden számához bőséges irodalmi és lapszemlélet adunk, amely a szakirodalom mezején tájékoztatja az érdeklődőket.

Theologiai álláspontunk nem dogmatikus de nem is kritikai, hanem a szó *szabad* és nemes értelmében *positív*. Két tény előtt hajlunk meg; a valóság és az eszmény ténye előtt: amaz előtt azért, hogy el ne szakadjunk a földi élettől, emez előtt azért, hogy el ne szakadjunk a mennyei élettől. Szemünk előtt Az áll, aki így szolt: én vagyok az út, az igazság, az élet. Mi *ehhez* az élethez való útast egyengetjük.